

11—16 november

Debatter m. m.**Fredagen den 11 november**

	Sid.
Interpellation av herr Svensson i Ljungskile ang. antagningen av elever vid folkhögskolorna.....	3

Tisdagen den 15 november

Svar på interpellationer av:

herr Braconier ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng.....	6
herr Rimmerfors i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser	14
Interpellation av herr Senander i anledning av den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringen.....	19

Onsdagen den 16 november

Svar på frågor av:

herr Ståhl ang. bibehållande tills vidare av järnvägstrafiken mellan Svanskog och Norane	21
fröken Wetterström ang. viss kompletterande undervisning för kvinnlig medicinalpersonal, som är krigsplacerad inom det militära försvaret.....	25
fru Boman ang. utredningen om höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap medförande rätt till familjepension.....	27
Behandlingen och vården av barn, som fötts med läpp- och gomdefekter	28
Anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi.....	31
Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä	33
Ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring.....	38

	Sid.
Godkännande av avtal mellan Sverige och Sydafrikanska unionen för undvikande av dubbelbeskattning m. m.	41
Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen.	41
Kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans	50
Inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk m. m.	51
Interpellation av herr förste vice talmannen Skoglund ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning.	53

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 16 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 160, om vatten- och avloppsledning vid Arkö m. fl. lotsplatser.	28
— nr 161, ang. statsbidrag åt Svenska sjukhemmet i Paris.	28
— nr 162, ang. behandlingen och vården av barn med läpp- och gomdefekter.	28
— nr 163, om alkoholistpolikliniker i landstingens regi.	31
— nr 164, ang. finansiering av mellanriksvägen Enafors—Riksgränsen—Stjördal.	33
— nr 165, om krigsskadeersättning till M. Forslund och V. Kenttä	33
— nr 166, om ersättning åt J. F. Öberg för skada under militärtjänstgöring.	38
— nr 167, om pension åt F. H. Lindgrens änka.	40
— nr 168, om pension åt Elsa Helgesson och Ester Ullman.	40
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 54, ang. avtal med Sydafrikanska unionen mot dubbelbeskattning och skatteflykt.	41
— nr 55, ang. stöd åt fruktodlingen.	41
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans.	50
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 33, om inventering av vattendrag för produktion av vandringsfisk, m. m.	51
— nr 34, om lantmannaskolornas tillgång till skog för praktisk undervisning i skogsbruk.	53
— nr 35, om främjande av samarbete mellan enskilda skogsägare för ett rationellt skogsbruk.	53

Fredagen den 11 november

Kl. 14.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsman Johan Olof Gavelin är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet från och med den 7/11 1955 till och med den 18/11 1955 på grund av kontusion med blödningar i vänster ben efter S. J.-olycka.

Gällivare 7/11 1955

Hedenstedt
las.-läkare

Kammaren beviljade herr Gavelin ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 7 till och med den 18 innevarande månad.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 212, om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

§ 3

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 699 av fröken *Wetterström m. fl.*

§ 4

Föredrogs den av herr *Kilsmo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Severin* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Nelander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående åtgärder i syfte att minska olägenheterna av störande trafikbuller.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Jansson* i Aspeboda vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ett effektivare bekämpande av ogräs på banvallar i jordbruksbygder.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Interpellation ang. antagningen av elever vid folkhögskolorna

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Ljungskile, som anförde:

Herr talman! I enlighet med vårriksdagens beslut skall manliga elever, som

Interpellation ang. antagningen av elever vid folkhögskolorna

beviljas inträde vid folkhögskolorna, också äga rätt erhålla studiehjälp, även om de icke före vinterkursens slut fyller 18 år. Riksdagens beslut syftade icke till någon uppmjukning av de grunder, som enligt folkhögskolestadgan skall gälla för elevintagning. Riksdagen ville endast slå fast, att rätten till studiehjälp vid folkhögskolorna icke skulle vara sammankopplad med några villkor avseende elevernas ålder. Restriktionen skulle enligt riksdagens mening ligga i prövningen av elevernas ansökningar om inträde, icke i en orättvis och otidsenlig stipendieordning. Den åldersgräns, som man inom folkhögskolan önskar, får fastställas i skolans reglemente inom ramen för vad folkhögskolestadgan i detta avseende bestämmer. Anser man det riktigt med en dispensmöjlighet i fråga om åldern enligt folkhögskolestadga och reglemente, skulle dispensen gälla både rätten att bli elev och rätten att erhålla studiehjälp.

Riksdagen uttalade, att de välgrundade önskemålen att återinsätta folkhögskolan i dess väsentliga uppgift som en skola för vuxen ungdom borde tillgodoseas genom att styrelser, rektorer och folkhögskolans övriga företrädare verkar genom upplysning om folkhögskolans syfte och ställning i samhället.

Skolöverstyrelsen har den 29 augusti 1955 i en skrivelse till skolorna givit anvisningar för bestämmande av studiehjälp till elever vid folkhögskolor. I dessa står bland annat: »Därest studiehjälpssökande manlig elev icke fyller 18 år före kursens slut, bör rektor i samband med rekvisition av medel för studiebidrag samt insändande av stipendieansökan till överstyrelsen anmäla de särskilda skäl, som föranlett elevens intagande. Såsom exempel kan nämnas det skälet, att eleven kan visa, att han kommer att inkallas till värnplikstjänstgöring redan det år han fyller 19 år. Enligt överstyrelsens mening bör likväl underåriga elever ej antagas, om där-

igenom äldre manliga eller kvinnliga inträdessökande måste avvisas. Har sådant avvisande skett vid kurs med manlig deltagare under 18 år, skall överstyrelsen underrättas.» Dessa »anvisningar» måste enligt min mening uppfattats som ett försök att dirigera elevintagningen vid skolorna även inom folkhögskolestadgans ram. Vilka praktiska konsekvenser kommer det t. ex. att få, om en skola mottager manliga elever under 18 år, och kvinnliga elever över 16 år eventuellt skulle avvisas? Vid flera skolor torde det vara vanligt, att eleverna antages i den ordning de anmält sig, och varje ansökan prövas för sig. Detta är från elevernas synpunkt önskvärt då en elev, som inte kommer in vid den skola han först söker till, kan önska få elevplats vid en annan skola.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att folkhögskolans egen intresseorganisation med anledning av riksdagens beslut vänt sig till samtliga folkhögskolor och manat dessa att icke vidtaga någon förändring i hittills tillämpade principer vid elevrekrytering, som kan medföra en sänkning av elevåldern inom folkhögskolan. Detta synes vara riktigt. Att det centrala ämbetsverket däremot infordrar redovisning av motiven för en elevs intagning i de enskilda fallen motsvarar icke riksdagens beslut och måste uppfattas som en tendens till onödigt dirigering av skolorna.

När skolorna utnyttjar sin dispensmöjlighet, bör de själva få bestämma skälen för detta. Det kan gälla värnplikten, men det kan också vara nödvändigt i vissa hem, där det finns flera syskon, att ekonomi och arbetsuppgifter samordnas med studierna. En folkhögskolarektor bör i ett sådant läge ha frihet bedöma skälen för eventuell dispens. Riksdagens beslut var på denna punkt entydigt och innebar, att rätten till inträde också skulle innebära rätten till studiehjälp. Om några nya bestämmelser om prövningen för inträde vid folkhögskola var det inte fråga.

Interpellation ang. antagningen av elever vid folkhögskolorna

Jag ber därför att med hänvisning till ovanstående få fråga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet,

om statsrådet uppmärksammat nämnda anvisningar

samt om statsrådet anser, att dessa bestämmelser är i enlighet med den frihet, som bör tillkomma varje folkhögskola att inom ramen för sin befogenhet själv bestämma sättet och normerna för elevernas antagande?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledning vid Arkö m. fl. lotsplatser,

nr 161, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om statsbidrag åt Svenska sjukhemmet i Paris,

nr 162, i anledning av väckta motioner om utredning för tillgodoseende av behandlingen och vården av barn, som fötts med läpp- och gomdefekter,

nr 163, i anledning av väckta motioner om anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi,

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansiering av mellanriksvägen Enafors—Riksgränsen—Stjördal,

nr 165, i anledning av väckta motioner om viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä,

nr 166, i anledning av väckta motioner om ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring,

nr 167, i anledning av väckta motio-

ner om pension åt Frans Herman Lindgrens änka och

nr 168, i anledning av väckta motioner om pension åt f. d. ämneslärarinorna vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg Elsa Helgesson och Ester Ullman;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Sydafrikanska unionen för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter och

nr 55, i anledning av väckta motioner angående vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen;

första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner angående omprövning av gällande bestämmelser för kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 33, med anledning av väckt motion om inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk, m. m.,

nr 34, med anledning av väckta motioner om beredande åt lantmannaskolorna av tillgång till skog för praktisk undervisning i skogsbruk och

nr 35, med anledning av väckt motion om utredning för främjande av samarbete mellan enskilda skogsägare för ett rationellt skogsbruk.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.03.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 15 november

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande november.

§ 2

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstvång

Herr förste vice talmanen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Braconier frågat mig om jag anser att de av kontrollstyrelsen utfärdade tillämpningsföreskrifterna rörande måltidstvång står i överensstämmelse med riksdagens beslut år 1954 om att tvånget, i avvaktan på en eventuell fullständig avveckling därav, bör utformas på sådant sätt att det blev lättare att efterleva än tidigare.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I samband med 1954 års reform av rusdryckslagstiftningen skedde genomgripande ändringar i bestämmelserna om servering av rusdrycker på restaurangerna. Utmärkande för den nya rusdryckslagstiftningen är att den ger individen större frihet men samtidigt också ålägger honom ett ökat mått av ansvar. Denna princip har genomförts även i fråga om restaurangerna, ehuru vissa begränsningar ansågs nödvändiga med tanke på utskänkningens i många hänseenden ömtåliga karaktär. Härtill

kom att sortimentet av rusdrycker samtidigt utökades, nämligen med starkölet, av vilket man inte hade några inhemska erfarenheter från senare år. Även häri låg en anledning till försiktighet. Förändringarna för restaurangernas vidkommande blev dock avsevärda. Jag vill erinra om att kvantitetsbegränsningarna och flertalet av de restriktioner som föreskrivits av lokala myndigheter har bortfallit. Även i övrigt har lättnader och förenklingar genomförts.

I fråga om måltidstvånget konstaterade man att denna restriktion har vissa goda nykterhetspolitiska verkningar men också att det från andra synpunkter kan synas ologiskt att bibehålla en sådan restriktion inom det nya, på ökad frihet grundade försäljningssystemet. En avveckling av måltidstvånget ansågs emellertid inte kunna ske utan särskilda förberedelser. Det fick därför tills vidare vara kvar. Härför talade redan det förhållandet att denna restriktion under årtiondenas lopp på ett avgörande sätt påverkat restaurangnäringens och restauranglokalernas utformning. Ett visst hänsynstagande till restauratörerna ansågs alltså även erforderligt.

Man gjorde emellertid vissa ändringar för att få reglerna enklare och lättare att tillämpa. Måltidstvånget omfattar nu alla spritdrycker och det nytillkomna starkölet, däremot inte vin av något slag. Man har vidare strukit kravet på att måltiden skall bestå av lagad mat.

För att måltidstvånget inte skulle nedsjunka till en tom formalitet fann man nödvändigt att liksom förut ha föreskrifter om lägsta priser på de måltider, som berättigar till servering. Det blev kontrollstyrelsens uppgift att fastställa dessa priser.

Kontrollstyrelsen har för spritut-

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstvång

skänkning fastställt ett lägsta måltidspris av 2 kronor 75 öre på restauranger i allmänhet och 1 krona 75 öre på folkrestauranger. Dessa priser kan jämföras med dem som gällde före den 1 oktober i år. De var — med vissa här betydelselösa undantag — 2 kronor 50 öre, respektive 1 krona 50 öre. Dessa priser fastställdes år 1952, då en av penningvärdeförändringen betingad höjning verkställdes av tidigare gällande priser, som var två kronor, respektive 1 krona 25 öre. På vissa restauranger kunde, såsom herr Braconier antytt i sin interpellation, intill år 1952 få serveras en mindre kvantitet sprit till en måltid som endast kostade en krona. Härför krävdes emellertid kontrollstyrelsens särskilda medgivande.

För starkölet har kontrollstyrelsen fastställt ett lägsta måltidspris av 1 krona 50 öre på spritrestauranger i allmänhet och en krona på folkrestauranger och vinrestauranger.

Vad som föranlett herr Braconiers fråga om överensställningen mellan kontrollstyrelsens föreskrifter och den nya lagstiftningens förarbeten synes, av interpellationen att döma, vara att de lägsta priserna för måltid med sprit höjts med 25 öre samt att den förutvarande skillnaden mellan restauranger i allmänhet och folkrestauranger upprätthållits. Dessa frågor har genom besvär dragits under Kungl. Maj:ts prövning och besvären har ännu inte avgjorts. Jag får därför inskränka mig till att anföra några allmänna synpunkter på frågan.

De lättnader och förenklingar i måltidstvånget som beslöts i fjol avsåg, som jag nyss antytt, bl. a. att skapa bättre förutsättningar för att denna restriktion skall kunna tillämpas. Därmed skulle man även vinna att måltidstvånget bättre skulle kunna fylla sina nykterhetspolitiska syften. Dessa är som bekant att minska berusningseffekten och att genom fördyring av spritförtäringen

verka som ett återhållande moment. Genom de ändrade reglerna har man vidare velat åstadkomma större förutsättningar för att mattvånget i verkligheten efterlevs. Däremot ger lagstiftningens förarbeten inte stöd för att i ändringarna se en förberedelse för måltidstvångets avveckling. Sådana förberedelser är avsedda att ske på annat sätt, nämligen genom försöksverksamhet med måltidsfri utskänkning. Tvärtom ger förarbetena snarast vid handen att måltidstvånget, så länge det finns kvar, skall upprätthållas effektivare än förut.

Beträffande de priser som skulle fastställas av kontrollstyrelsen anfördes i regeringsförslaget att priserna borde avpassas så, att de motsvarar vad en enkel men smaklig måltid av genomsnittstyp med lagad mat kostar på vederbörande restaurang. Jag understryker, att priserna skulle gälla med utgångspunkt från vad en måltid med *lagad* mat kostar. Att i vissa fall lagad mat kunde ersättas med annan mat fick kontrollstyrelsen inte ta hänsyn till vid angivande av lägsta pris. Denna riktlinje godtog riksdagen.

När det i förarbetena talas om en enkel men smaklig måltid av genomsnittstyp med lagad mat, innebär detta enligt min mening att man icke bör godtaga speciellt arrangerade restriktionsrätter, s. k. cocktail-tilltugg och liknande. Vad som avses är måltider av vanlig typ till spisande gäster. Det framgår också att priserna skall anknyta till nivå som tillämpas på restaurangen i fråga.

Om någon vill äta lunch eller middag på en spritrestaurang av vanlig typ, torde han kunna räkna med ett lägsta matpris som ungefär motsvarar vad kontrollstyrelsen angivit i sina föreskrifter. Och motsvarande torde gälla folkrestaurangerna, som är en särskild restaurangtyp varmed lagstiftningen alltjämt räknar. Jag kan sålunda inte finna annat än att de av kontrollstyrel-

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng

sen tillämpade normerna för prissättningen står i överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i den nya lagstiftningens förarbeten.

Med det sagda har jag endast konstaterat att kontrollstyrelsen i förevarande hänseende alltså följt de riktlinjer, som angivits i lagstiftningens förarbeten. Därmed har jag emellertid inte tagit ställning till frågan om priserna bör vara just de av kontrollstyrelsen bestämda. Här kan ju inom vissa gränser finnas utrymme för olika bedömanden. Denna fråga kommer att prövas senare av Kungl. Maj:t i samband med anförda besvär över kontrollstyrelsens beslut.

Såsom nyss antytts ger den nya lagstiftningen en möjlighet för Kungl. Maj:t att anordna försöksverksamhet med utskänkning utan måltidstväng. Det är enligt min mening också denna väg man har att gå fram. När dessa försök lämpligen bör igångsättas kan jag inte för dagen uttala mig om. Någon erfarenhet bör nog först vinnas av den redan genomförda stora rusdrycksreformen. Vad som hitintills förekommit ger emellertid inte anledning antaga att man inte skulle våga sig på försöksverksamheten. Jag hoppas tvärtom att man ganska snart skall kunna pröva en måltidsfri utskänkning. Självfallet följer jag denna fråga för att ta erforderliga initiativ. När man sedan kan överblicka resultatet av försöksverksamheten, får frågan om ett fullständigt slopande av måltidstväng även övervägas.

Det sagda innebär, att jag å ena sidan inte finner det förenligt med vad som förekom vid 1954 års riksdag att genom en mycket låg prissättning urholka reglerna om måltidstväng eller mer eller mindre sätta dem ur kraft men att jag å andra sidan är beredd att förutsättningslöst undersöka lämpligheten av att avskaffa även denna restriktion.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar, som han har lämnat, även om jag inte i alla avseenden delar den uppfattning, som statsrådet givit uttryck åt. Men statsrådet medger ju ändå, att det inom vissa gränser kan finnas utrymme för olika bedömanden. Jag vill i anslutning därtill uttrycka en förhoppning om att statsrådet snart skall åstadkomma en prövning av frågan om en måltidsfri utskänkning.

Det utmärkande för den reform, som genomfördes av 1954 års riksdag, var ju att en mycket stor frihet gavs för utminutereringen — en frihet under ansvar. Vid beslutet om reformen uttalades farhågor för att fylleriförseelserna skulle komma att uppvisa en stark stegring. Ätminstone på sina håll har ju fylleriförseelserna efter den 1 oktober också varit ganska betydande, även om det finns rätt stora städer, där någon starkare stegring inte kunnat påvisas, men det är uppenbart, att det övervägande antalet fylleriförseelser inte faller på restauranggästerna. Fylleriförseelserna hänförs sig tvärtom i hög grad till utminuteringsgruppen.

Det är ju ganska egendomligt, att när riksdagen 1954 fattade sitt beslut, så ansåg dåvarande finansminister Sköld att det hade varit mest konsekvent att avskaffa måltidstväng på restaurangerna. Då nästan varje människa kan gå in i en affär och köpa så mycket sprit som vederbörande vill ha, förlorar givetvis de tidigare framförda argumenten för restriktionerna på restaurangerna väsentligt i betydelse. Det kan väl också med fog hävdas, att med den bordskultur, som i allmänhet råder på våra restauranger, utgör restaurangerna under nuvarande förhållanden inte någon större fara i nykterhetshänseende. Det är emellertid en känd sak, att en ganska stor allmänhet förvänar sig över

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstvång

att medan man i vissa avseenden givit så stor frihet åt medborgarna, tillämpas restriktionerna på restaurangerna på ett sätt som man ansett innebära ett betydande krångel. Inte minst har man anmärkt på och framhållit såsom barockt, att om det kommer in en gäst, som t. ex. vill ha en lättgrogg eller en cocktaildrink, så skall han för att få detta behöva betala kr. 2:75 för det tillugg som han ofta nog inte önskar.

Tankegången i den proposition, som lades fram vid 1954 års riksdag, var ju att man skulle se till att restriktions-systemet bättre kunde efterlevas. Det kan aldrig förekomma något måltidstvång i den meningen, att man skulle tvinga någon att förtära den mat, som han är tvungen att köpa för att få en alkoholdryck. Man är tvungen att betala för maten, men det kan inte finnas något tvång på att man också skall förtära den. Det måste därför te sig ytterst egendomligt att kontrollstyrelsen fastställer sådana höga priser för konsumtion av även lättare drinkar, särskilt med hänsyn till att det icke råder något måltidstvång när det gäller vinförtäring.

Jag undrar om det inte är dylika krångelbestämmelser, som alldeles i onödan fäster allmänhetens uppmärksamhet vid spriten. Tankegången i denna reform var tvärtom att man skulle få konsumenternas intresse att inte i alltför hög grad kretsa kring spriten och problemen kring den. Jag tror att det är möjligt att åstadkomma en utveckling mot större nykterhet just på den vägen och att i det långa loppet 1954 års reform sålunda skall komma att medföra en vinning. Men jag tror att man också skulle kunna nå samma vinning, om man gav restaurangerna möjligheter att under ansvar variera priset på den mat som man måste beställa efter de drycker som gästerna förtär. Det kan väl för allmänt rättsmedvetande inte te sig naturligt, att

man skall betala lika mycket, t. ex. 2:75, för måltid för att få dricka en ganska alkoholsvag dryck som för förtäring av ren alkohol, t. ex. snaps och konjak. Jag undrar om inte hela systemet löper risk att komma i misskredit, när den enskilde medborgaren har fått så stort ansvar när det gäller att köpa sprit, men ändå när han går på restaurang är utsatt för ganska mycket krångel. Jag undrar också om inte detta system utsätter personalen för stor press. Särskilt när det gäller alkoholsvagare drinkar måste allmänheten fråga sig, varför man inte har kunnat ge restaurangerna större frihet.

Det måste också te sig ganska egendomligt, att införa en ganska stor differentiering av priset på den obligatoriska maträtten, när man ville att den s. k. klasstämpeln på »folkrestaurangerna» och andra skulle försvinna. Jag tror att man därmed har försvårat för restaurangerna att följa den princip, som man har ansett böra vara bärande, nämligen att måltidstvånget inte bara skall efterlevas utan också skall bidra till en god måltidskultur.

Det är ju inte obekant, att många restauranger f. n. arbetar under stora svårigheter. Det är klart att förhållandena är olika för olika restauranger, men vi ser i tidningarna hur man på sina håll måste permittera personal. Restauranger är väl något som den svenska allmänheten skall ha rätt att besöka. En stor del av medborgarna är ju tvungna att i olika sammanhang anlita restauranger. Det är lika nödvändigt att vi har hotell. Det är väl ingen tvekan om att det råder stor hotellbrist här i landet, och det har många gånger i denna kammare framhållits, hur önskvärt det är att vi får flera hotell. I själva verket kombineras ofta hotell- och restaurangrörelse, och för att det skall investeras kapital i hotell krävs i allmänhet också att man samtidigt driver en restaurang som går

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng

någorlunda bra. Visar det sig att restaurangrörelsen går med förlust, kommer detta därför också att ha sina verkningar för hotellnäringen. Jag tror, herr talman, att det vore lyckligt om man kunde skapa sådana bestämmelser för restaurangernas utskänkning av spritdrycker, att gästerna inte tyckte att de fick betala alldeles för mycket.

I detta sammanhang kan man ju erinra om att det fanns en ganska stark opinion i 1954 års riksdag för att vi skulle sänka utskänningsskatten på vissa spritsorter. De höga kostnader som ett restaurangbesök ofta medför måste te sig ganska orimliga. Kan det vara rimligt med den oerhörda differentiering av priserna på samma dryck, då man förtär den hemma och på en restaurang? Tidigare gick många människor till restauranger och skaffade sig sprit där, därför att de genom motbokssystemet var utestängda från att få någon sprit hemma. Då kunde man säga att vi måste ha restriktioner för att hindra allmänheten från detta. Men det skälet gäller inte längre. Tvärtom känner restaurangerna i allmänhet nu faktiskt sitt ansvar starkt, och de vill medverka till en god bordskultur. De vill behålla en god standard på restauranglivet och få fram vanor som för alla parter ter sig tilltalande. Även ur den synpunkten vore det mycket angeläget att herr statsrådet snart vill genomföra försök med fri utskänkning på restaurangerna. 1954 års proposition förutsatte ju också, att vi skulle få sådan måltidsfri utskänkning.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag kände mig inte så litet förvånad när jag lyssnade på herr Braconiers anförande. Upprepade gånger förklarade han att det eller det »avsågs i 1954 års beslut». Man skulle ju av dessa påståenden kunna dra den slutsatsen, att 1954 års beslut icke har genomförts på det sätt som riksdagen

då tänkte. Men i själva verket är det ju så, som finansministern anförde i sitt svar, att det inte har inträffat någonting annat vid förverkligandet av förra årets riksdagsbeslut än vad som då avsågs. De erfarenheter som man hittills har haft av den nya given avviker inte på något sätt från vad vi då tänkte och befarade. Vi har alltså inte heller kunnat iakta någonting hos allmänheten som kan föranleda en ny syn på dessa ting.

Den sak som herr Braconier nu närmast talar om är måltidstväng. Detta råder det ju delade meningar om. Vi följde den linjen i fjol, att vi beslöt, att vi skulle ha måltidstväng kvar, precis så som det nu tillämpas, men att en försöksverksamhet med fri utskänkning skulle sättas i gång på några ställen för att vi skulle kunna se om man kan komma ifrån måltidstväng utan att ordning och nykterhet trädes för nära. Finansministern har också sagt att han positivt kommer att verka för att denna försöksverksamhet kommer till stånd.

Jag tyckte därför att herr Braconiers utläggning var ganska meningslös. Den innefattade inte någonting, som inte med lika stort fog kunde sägas och kanske också sades förra året. Är inte det lämpligaste nu, att vi fortsätter att inhämta erfarenheter av den nya rusdryckslagstiftningens verkningar och att vi i fråga om måltidstväng genomför den försöksverksamhet som är avsedd? När vi har fått mera erfarenheter och har fått kännedom om hur det går när måltidstväng avskaffats på vissa orter, så är tidpunkten inne för en prövning. Nu kan jag inte förstå att det finns anledning till några pekpinningar åt Kungl. Maj:t och kontrollstyrelsen.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Med anledning av vad herr Sköld nu anfört vill jag erinra om

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng

att i den proposition, som dåvarande finansministern förra året framlade, hette det, att en konsekvent linje skulle vara att slopa alla de restriktioner som var förbundna med utskänknings på restaurangerna. När vi i det särskilda utskottet hade att ta ställning till saken kan jag inte heller minnas, att det framfördes någon annan mening än att ett avskaffande av måltidstväng skulle stått i bättre överensstämmelse med hela den reform som skulle beslutas. Men det är alldeles riktigt att man stannade för att måltidstväng skulle tills vidare finnas kvar.

I propositionen framhölls också, herr Sköld, att reglerna för utskänknings på restaurangerna borde bli lättare att tillämpa. Redan den stora nykterhetsutredningen, som sått mer än ett decennium, hade ju konstaterat att det fanns någonting som hette restriktionsrätt. På papperet existerade det ett måltidstväng, som i själva verket var något som drog löje över svensk lagstiftning. För särskilda utskottet gällde det därför att medverka till en lagstiftning, som verkligen hade resonans hos den svenska allmänheten, och jag skulle kunna citera vad bevillningsutskottets ordförande herr Adolv Olsson sade, när han i detta sammanhang riktade en utomordentligt skarp kritik mot kontrollstyrelsen för att den i vissa hänseenden hade klart förvanskad riksdagens beslut i fråga om motbokssystemet.

Jag har inte på något vis velat göra gällande att inte måltidstväng kan ha berättigande i en övergångstid. Jag har endast framhållit att man kan, när det gäller att tolka riksdagens beslut av föregående år, diskutera, om inte förtäringen av alkoholsvaga drycker, för vilken det tidigare inte funnits något måltidstväng, hade kunnat få ske utan så stort utlägg för förtäring som nu är fallet. Vidare har jag erinrat om det faktum att det inte existerar något måltidstväng för förtäring av starkvi-

ner, liksom om att det inte är någon hemlighet att en stor del av allmänheten ställer sig kritisk mot den nya lagstiftningen därför att man tycker att den är inkonsekvent. Å ena sidan har medborgarna getts stor frihet när det gäller att köpa sprit och konsumera i hemmen, å andra sidan har det införts ett måltidstväng som delvis måste minska restaurangernas möjligheter att skapa en god bordskultur. Det är alltså ett rent nykterhetsintresse som det här är fråga om. Såsom jag framhöll i mitt första inlägg säger oss väl också redan den månads erfarenhet som vi nu gjort, att fylleriförseelserna inte i någon större utsträckning begås av personer som konsumerar sin alkohol på restaurangerna, utan framför allt av dem som köper sin sprit hos systembolaget.

Såvitt jag förstår kunde inte den förutvarande finansministerns proposition tolkas på annat sätt än att måltidstväng skulle försvinna, och det sades inte heller där någonting om att detta skulle behöva ta någon längre tid. Inom utskottet uppfattade man det också allmänt så, att måltidstväng skulle kunna avskaffas inom en ganska snar framtid.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sades väl dock i propositionen, att frågan om måltidstvängs vara eller icke vara skulle föregås av en försöksverksamhet, och hur kan då herr Braconier nu urgera att måltidstväng bör avskaffas, innan det har skett en sådan försöksverksamhet? Vidare vill jag erinra om att när det i propositionen talades om att bestämmelserna om måltidstväng skulle göras lättare att tillämpa, så utpekades det klart vari lättnaderna skulle bestå, och dessa lättnader har också sedermera genomförts.

Jag vill inte förneka herr Braconier rätten att anse att hans framställning är dikterad av ett rent nykterhetsin-

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng

tesse, men det är nog en subjektiv uppfattning från herr Braconiers sida.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

När jag lyssnade på herr Braconier, gjorde jag omedelbart den reflexionen, att de synpunkter han framförde och hans indignation skulle ha passat bättre i riksdagens debatt om de här frågorna 1954. Herr Braconier hade visserligen då en reservation till utskottsutlåtandet, men den avsåg frågan huruvida man skulle förena konsumtionen av starköl med måltidstväng. Där stannade herr Braconiers tveksamhet den gången. Nu gör han i dag gällande, att kontrollstyrelsen borde kunna tolka förordningarna på det sättet, att oskyldiga, spritsvaga drinkar skulle kunna konsumeras utan måltidstväng.

Den frågan redovisades öppet i propositionen, men riksdagen avböjde en sådan lösning på goda skäl. Det finns ju knappast någon praktisk möjlighet, herr Braconier, att avgöra, om en drink är svag eller stark. Man kan kanske göra det sedan man har konsumerat den men knappast före. I varje fall är det väl en omöjlig uppgift för kontrollstyrelsen att gå omkring och se efter, om restaurangerna utminuterar just den svaga drink herr Braconier är ute efter eller om de i denna mixed drink har några procent alkohol för mycket. Jag tror inte, att det är praktiskt möjligt att klara det problemet.

Det beslöts alltså, att i fråga om sprit och spritdrinkar skall måltidstväng tillämpas. Herr Braconier sade i sitt sista anförande, att det väl ändå var avsett, att man inom rimlig tid skulle komma över till ett fritt förhållande. Ja, vi har nu prövat det nya systemet litet längre än en månad. Om man skulle dra några slutsatser av den månaden, är vi kanske alla litet ängsliga för att just nu fortsätta på liberaliseringens väg. Utminutereringen har under oktober månad sti-

git mycket kraftigt, 28 till 30 procent, i förhållande till fjolåret. Fylleristatistiken, som herr Braconier också var inne på i sitt första anförande, visar, framför allt när det gäller ungdomen, en ganska olustig utvecklingskurva. Jag har för min del sagt, att det nog bara är den nyss lössläppta friheten som tar sig sådana uttryck, och att jag är tillräckligt optimistisk att tro på en återgång till lugnare förhållanden. Jag anser emellertid, att det är omotiverat att redan efter en månad, framför allt mot bakgrunden av hur denna har varit, kritisera att det inte görs ytterligare liberaliseringar.

Herr Braconier anförde vidare som ett argument, att restaurangerna nu fått vissa besvärligheter och till och med måst permittera folk. Jag vet inte, om det argumentet väger särdeles tungt i en sådan här debatt. Om svenska folket föredrar att ta hem sina vänner för att dricka ett glas och äta en smörgås och tycker att detta är billigare och bättre än att gå på restaurang, så får vi väl acceptera detta uttryck för svenska folkets vanor utan att klaga över konsekvenserna för restaurangernas del. Det gäller framför allt i nuvarande situation, då det är överkomligt för de permitterade att skaffa sig en annan anställning. Jag vägrar således att acceptera just den omständigheten, att vissa restauranger har fått en nedgång i sina affärer som ett skäl för att man skulle påskynda en liberalisering på detta område utan att avvaka erfarenheterna av försöksverksamheten.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern gjorde gällande, att man inte kan veta hur stor alkoholhalten i en lättgrogg är. Om man har den utomordentligt kritiska uppfattningen, att svenska restauranger i allmänhet överskrider de bestämmelser som finns i fråga om vissa drycker, är detta naturligtvis riktigt. Före 1954 års

Svar på interpellation ang. kontrollstyrelsens tillämpningsföreskrifter rörande måltidstväng

reform undantogs emellertid lättgroggar m. m. från måltidstväng. Anser finansministern, att den svenska restaurangnäringen då i allmänhet inte följde de bestämmelser som fanns? Det finns väl i detta avseende ändå ganska goda kontrollmöjligheter, och det är väl för restaurangerna inte anledning att under nuvarande förhållanden frågå bestämmelserna. Vad jag framhöll var ju — och jag tror det var en ganska allmän uppfattning i särskilda utskottet år 1954 — att om man avskaffar restriktionstänkandet på ett område, så bjuder konsekvensen att man avskaffar det också på de andra områdena. Denna uppfattning kom till uttryck också i propositionen.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om tidpunkten för införandet av en måltidsfri utskänkning. Av majoriteten i särskilda utskottet framfördes dock den uppfattningen, att man ganska snart borde pröva möjligheterna att få en måltidsfri utskänkning. Finansministern säger nu, att det ändå förekommit en beklaglig utveckling på vissa håll i samband med denna reform. Det är alldeles riktigt, herr statsråd, men jag vägrar att acceptera den argumenteringen, att fylleriförseelsernas ökning faller på restauranggästerna. Jag hävdar tvärtom att de dagar, då spritbolagen hållits stängda, har fylleriförseelserna varit ganska få.

Jag tror alltså inte man kan säga, att restaurangerna för närvarande på något vis utgör ett problem ur nykterhetspolitisk synpunkt. Det kan väl ändå inte ligga någon fara i att försöka åstadkomma en prövning av måltidsfri utskänkning. Då får man ju se, om farhågorna är berättigade eller inte. Men anser man att det är så farligt att ge restaurangerna större frihet, så måste man ju i princip ha ansett, att hela 1954 års reform var mycket, mycket farligare!

Jag har ingen personlig anledning, herr statsråd, att ömma speciellt för

restaurangnäringen. Jag framhöll emellertid, att det är brist på hotell här i landet, och det kan vara svårt att tillgodose den bristen, om restaurangerna går med förlust. Och jag tror att svenska folkets majoritet är av den åsikten, att vi skall ha restauranger och goda restauranger i detta land.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Jag avser inte att gå in i denna debatt för att diskutera måltidstvängets vara eller inte vara, utan jag begärde närmast ordet när jag hörde herr Sköld i sitt anförande inledningsvis något ironisera gentemot herr Bräconier och säga, att 1954 års lagstiftning avsåg väl det och det.

Jag vill understryka, att vi ledamöter av utskottet var väl alla av den uppfattningen, att hela 1954 års nykterhetslagstiftning hade som klar riktlinje att göra systemet för tillhandahållandet av alkohol så restriktionsfritt som möjligt. Den inställningen gällde även när man diskuterade måltidstväng, och förenklingar vidtogs ju i fråga om måltidens beskaffenhet.

Men i kontrollstyrelsens bestämmelser på denna punkt har man faktiskt skärpt prissättningen, och det kan ju ge anledning till någon oro ur nykterhetspolitisk synpunkt, eftersom åtgärden kan tänkas bidra till att anvisa omvägen över systembolaget för inköp av sprit och starköl. På det sättet tror jag inte att man bidrar till en ur nykterhetspolitisk synpunkt önskvärd utveckling, utan det är bättre om vi kan få alkoholförtäringen in på välskötta restauranger.

Jag fäste mig vid att finansministern i sitt svar sade, att måltidstväng upprätthålls i nykterhetspolitiskt syfte för att minska berusningseffekten. Man fördyrar alltså spriten genom måltidstväng, och då tycker jag att man allvarligt skulle kunna överväga att minska den klyfta, som finns mellan folk-

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

restauranger och andra näringsställen. Jag har den bestämda erfarenheten av de få besök jag gör på restauranger, att det är något mera av, får jag kalla det spritkultur över dessa andra näringsställen. Det är oftare man kan iakttaga, att personer söker sig till en folkrestaurang för att just komma över sprit. Finns det då anledning att ha lägre måltidspriser på folkrestaurangerna än på andra näringsställen? Eftersom man från regeringens sida inte svarat på det av restaurangnäringen framförda överklagandet, kanske det skulle finnas anledning att se litet grand på denna sak. Jag fattar det åtminstone så ur nykterhetspolitisk synpunkt, att det vore välbetänkt att inte ha denna stora klyfta mellan folkrestauranger och övriga näringsställen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Rimmerfors till mig riktat följande fråga:

Är herr statsrådet villig att med anledning av de oroande uppgifterna om nykterhetsvårdens otillräckliga resurser redogöra för det aktuella läget inom berörda vårdområde samt för de åtgärder som planeras för att åstadkomma den upprustning som läget påkallar?

Med anledning härav får jag meddela följande.

Antalet inskrivna på vårdanstalter för alkoholmissbrukare har under det senaste året uppgått till omkring 2 400. Denna siffra anger dock inte den faktiska beläggningen, då alltid ett stort antal vid ett visst tillfälle inskrivna vis-

tas utom anstalterna, huvudsakligen såsom försökspermitterade. Även antalet å anstalterna närvarande har emellertid varit högt, och särskilt under vinterhalvåret har det stundom mött svårigheter att bereda vårdbehövande plats utan viss väntetid. I sådana fall anvisar socialstyrelsen s. k. expektantplats, vilket innebär att den vårdbehövande hänvisas till viss anstalt men att intagning sker först sedan plats blivit tillgänglig.

Vårdanstalterna för män, beträffande vilka platsbehovet är mest framträdande, hade den 1 januari 1955 1 058 platser. Antalet närvarande å dessa anstalter utgjorde den 1/1 1954 990, den 1/7 1954 847, den 1/1 1955 1 012, den 1/7 1955 911 och den 1/10 1955 1 026. Den 1/11 1955, då platsantalet ökats till 1 127, var antalet närvarande 1 083.

Till belysande av efterfrågan på vårdplatser kan nämnas följande siffror, som avser samtliga anstalter. Under år 1954 var antalet platsansökningar 1 600 och antalet anvisade platser 1 559. Därav kunde 511 platser disponeras först efter en viss väntetid. Motsvarande siffror för tiden januari—oktober 1955 var resp. 1 515, 1 463 och 513. Att antalet anvisade platser något understiger antalet platsansökningar sammanhänger inte med platsbrist utan med att andra vårdåtgärder vidtagits. Vanligen innebär detta att den vårdbehövande erhållit anstånd med intagningen och i stället blivit föremål för andra åtgärder. Först på allra sista tiden har antalet ansökningar blivit så stort i jämförelse med antalet omedelbart eller inom kort tid lediga platser, att även anvisande av expektantplats ansetts böra anstå. Under oktober har sålunda ett trettiotal ansökningar ej lett till platsanvisning. Detta sammanhänger emellertid även med att socialstyrelsen ansett ansökningarna böra vila i avvaktan på inrättandet av en planerad ny, provisorisk anstalt.

Alltför kort tid har förflutit från den

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

1 oktober 1955 för att man ännu skall kunna få någon klar uppfattning om hur de nya bestämmelserna om försäljning av spritdrycker kan komma att påverka platsbehovet. Det siffermaterial, för vilket jag nyss redogjort, synes dock tyda på att anstaltssystemet redan tidigare var ansträngt. I anledning härav fick socialstyrelsen under hand i uppdrag att undersöka möjligheterna till en snabb ökning av antalet vårdplatser. Denna undersökning har numera avslutats, och vissa åtgärder har därefter vidtagits eller planerats. Vid Venngarmsanstalten har sålunda under den senaste tiden erhållits 40 nya platser genom att en ny vårdpaviljong tagits i bruk samt vissa överbeläggningsmöjligheter utnyttjats. Genom att i samband med färdigställande av nybyggnader bibehålla förutvarande förläggingsutrymmen samt genom utnyttjande av reservutrymmen har man erhållit ett tillskott på 36 platser vid två erkända anstalter, varjämte vid tre sådana anstalter ytterligare 47 platser beräknas tillkomma före årets slut. Vidare har Kungl. Maj:t den 11 november 1955 medgivit, att vid erkända vårdanstalten Björstorp må för tiden t. o. m. den 30 april 1956 anordnas en tillfällig vårdavdelning med omkring 50 platser, vilken är avsedd att inrymmas i semesteranläggningen Örenäs i Härslövs kommun. Slutligen planeras en ytterligare utökning av Venngarmsanstaltens kapacitet genom att man i anslutning till densamma anordnar skoghuggarförläggningar för ca 30 vårdtagare. Bortsett från sistnämnda förläggningar, varom beslut ännu icke fattats, uppgår det platstillskott som på detta sätt erhållits eller kan beräknas bli tillgängligt före årets slut till omkring 170 platser. Denna utökning är i huvudsak att betrakta såsom tillfällig, och möjligheterna att bibehålla densamma får prövas i särskild ordning. Frågan om vidtagande av ytterligare åtgärder av detta slag eller av åtgärder i syfte att er-

hålla en mera permanent utökning av vårdplatsantalet bör upptagas till bedömning sedan närmare erfarenhet vunnits rörande platsbehovet. Här må tilläggas, att socialstyrelsen i sin framställning rörande nykterhetsvårdens anslagsbehov för budgetåret 1956/57 räknat med att under budgetåret två nya anstalter med tillhoppa 85 platser skall komma till stånd.

I fråga om den öppna vården synes, såsom interpellanten framhållit, upp rustningen av densamma kännetecknas av en viss ojämnhet. Det torde emellertid inte vara möjligt att redan någon månad efter ikraftträdandet av den nya nykterhetsvårdslagen erhålla underlag för en bedömning av frågan, om det här föreligger en sådan eftersläpning i upp rustningen att den nya lagstiftningens bestämmelser om den öppna vården inte kan tillämpas i avsedd omfattning.

Vad slutligen angår den medicinska vården av alkoholmissbrukare torde, enligt vad jag inhämtat, kommittén för planering av en statlig klinik för alkoholsjukdomar inom kort komma att avsluta sitt arbete.

Härpå anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation. Jag tackar för att svaret kom så snart och för att det så rakt på sak och utan skönmålningar tecknar det ungefärliga läget på nykterhetsvårdens område.

Om jag sålunda i det hela taget har anledning att vara tillfredsställd med svaret vill jag inte fördölja att jag alljämt är mindre tillfredsställd med läget. Det är dock för mycket som har försummats för att man skulle kunna klara av problemet med några ganska brådstörtade snabbåtgärder under de närmaste veckorna, åtgärder som socialministern själv åtminstone till en

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

del betecknar såsom mera tillfälliga. Men även dessa åtgärder är högeligen önskvärda och hälsas med tacksamhet.

Avgjort tacksam är jag emellertid för socialministerns hänvisning till socialstyrelsens planer på att upprätta två nya anstalter med sammanlagt 85 vårdplatser under nästa budgetår. Att socialministern i denna positiva form refererar socialstyrelsens framställning om anslag till två nya anstalter under budgetåret 1956/57 tolkar jag som ett underförstått meddelande om att statsrådet vid budgetbehandlingen ämnar tillmötesgå detta förslag om upprustning av den slutna vården.

En fortgående upprustning är också — det vill jag gärna understryka, herr talman — de facto utlovad i samband med nykterhetsreformen. Jag skulle kunna gå ännu ett steg längre och erinra om att nykterhetsvårdens upprustning var en självklar förutsättning för motbokssystemets slopande och rusdryckshandels liberalisering. På villkor att vi fick sätta till effektivare hjälpåtgärder bland ungdomen och på villkor att vi sattes i stånd att ägna mer omsorg åt de alkoholskadade gick vi in för att tillämpa en friare försäljning. Dessa utställda växlar måste helt enkelt inlösas.

Den nu uppkomna situationen, som ju har givit upphov till en del tidningskrivier och debatt ute i landet samt oro i vårdanstalternas styrelser och ansvariga ledningar, är så mycket mera anmärkningsvärd när man tänker på att riksdagen vid sitt beslut år 1954 faktiskt utgick ifrån att upprustningen i väsentlig grad skulle ha genomförts, eller i varje fall på allvar satts i gång, före systemskiftet den 1 oktober 1955. Det var ju med den motiveringen som riksdagen beslöt att de nya statsbidragen med 60 procent av nykterhetsnämndernas utgifter skulle börja utgå redan den 1 juli 1954, alltså 15 månader före reformen. Det var ju också den omständigheten som gjorde att en del av

oss även i denna kammare bestämt motsatte sig förslaget om motbokens slopande redan den 1 juli i år. Vi menade att detta i och för sig mycket väl kunde ha gått för sig om bara nykterhetsvården hade varit upprustad. Riksdagen utgick ifrån den såvitt jag kan förstå alldeles riktiga förutsättningen, dels att en övergångstid kan komma att bjuda på vissa speciella påfrestningar, dels att en effektivisering av nykterhetsnämndernas verksamhet säkerligen skulle komma att resultera i uppdragandet och omhändertagandet av en hel del gammal dold alkoholism.

Nu är det naturligtvis sant att fjolårets riksdagsbeslut mest sysslade med effektiviseringen av den öppna vården. Men denna öppna vård hänger ju fullständigt i luften om vi saknar resurser för omhändertagandet av de svårast alkoholskadade och möjligheter till medicinsk vård, psykisk vård och arbetsterapi. Jag konstaterar att socialministern delar min uppfattning att även den öppna vården, trots sina femton månaders försprång, företer bilden av en mycket ojämn beredskap. Jag konstaterar detta, men inte med tillfredsställelse utan med sorg. Det finns nykterhetsnämnder som har gjort en strålande insats under dessa månader, men det finns andra som praktiskt taget ingenting gör.

När det gäller anstaltsvården, för att nu återgå till interpellationssvaret, så har myndigheterna i alla fall länge vetat om att läget var beträngt. Siffermaterialet, säger statsrådet, synes tyda på att anstaltssystemet redan tidigare var ansträngt. Ja, det är så sant som det är sagt. Det har, med vissa skiftningar, varit så under de senare åren. Därtill kommer att anstalterna ända fram till 1953 fick kämpa en nästan hopplös kamp med ekonomiska svårigheter. Det var en ovärdig situation. Så kom 1953 års riksdagsbeslut, som anvisade ett betydande belopp till alkoholistanstalterna, väsentligen för täckande av de

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

många årens underskott men också till en viss kvalitetshöjning. Vi som arbetar i anstaltsstyrelserna skall minnas det året som den första verkliga ljuspunkten i detta mörker. Den treårsplan som då antogs räddade helt enkelt anstalterna från att gå under. Men den har inte betytt att antalet vårdplatser kunnat hålla jämna steg med behovet, än mindre att vi fått något försprång. Anstalterna har varit permanent överbelagda, och många som beviljats inträde har, som socialministern också nyss sade, hänvisats till längre eller kortare exspektanttider. Som exempel på utvecklingen redan före den 1 oktober i år kan nämnas, att antalet nyintagna på anstalterna under september månad 1955 var 150 mot endast 102 under samma månad i fjol. Vi har sålunda haft en permanent tendens åt detta håll redan tidigare. Det betyder att inga som helst reservplatser fanns att uppbringa när det nya systemet infördes. Vi gick in i det nya läget med en överbelastning av den hittillsvarande anstaltsvården i stället för med en väl förberedd alarmberedskap.

En av anledningarna till svårigheterna är sannolikt arbetsförhållandena inom socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå. Personalen där arbetar tydligen, i likhet med exempelvis fångvårdsstyrelsens personal, under trycket av en permanent överansträngning. Det har sagts att tjänstemännen där får underkasta sig en onormalt lång arbetstid och att de i år endast i obetydlig utsträckning kunnat ta ut sina semestrar. En sådan arbetsordning, om den nu kan kallas ordning, måste ju stoppa upp även de nödvändigaste reformerna.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta sammanhang erinra om att vi här i kammaren under de gångna åren åtskilliga gånger har motionerat om en personalförstärkning för denna nykterhetsvårdsbyrå och en omorganisation av dess arbete som skulle göra den effektivare, inte minst med tanke

på vad som förestod. För oss motionärer är det i hög grad uppmanande att nu i den Wildemanska utredningen av den 1 november i år se, att utredningsmannen oförbehållsamt förordar just den av oss föreslagna uppdelningen av nykterhetsvårdsbyrån på två avdelningar, en för öppen och en för sluten vård.

Sedan skulle det ha varit av intresse, herr talman, om socialministern velat säga ytterligare ett ord om utsikterna för den medicinska vården av de alkoholskadade. Visserligen antyder statsrådet i sitt svar, att kommittén för planering av en statlig klinik för alkoholsjukdomar snart är klar med sitt arbete. Detta meddelande hälsas med glädje, men om jag minns rätt så innebär 1954 års beslut i den frågan en sådan inskränkning i de ursprungliga planerna på ett relativt stort alkoholsjukhus, att denna klinik väl inte kommer att lösa problemet med vården av våra alkoholsjuka. Det förefaller ju som om den skulle komma att syssla så gott som uteslutande med läkarutbildning och alkoholforskning, och det är sannerligen viktiga ting, men sambandet med den direkta vården av alkoholskadade tycks ju ändå vara ringa. Om jag har fattat saken rätt skall kliniken inte ens sortera under socialstyrelsen utan under medicinalstyrelsen och vara en mera direkt medicinsk central. Men, herr statsråd, vad skall vi då göra med de många alkoholsjuka, och var skall vi placera dem? Ty på denna relativt begränsade forsknings- och undervisningsklinik kan man inte tänka sig att ta in alla dessa fall, och det har till och med sagts att man inte vill ha de mera utpräglade fallen. Är socialministern villig att medverka till att vi får anslag till upprättande exempelvis av sjukavdelningar vid i varje fall de större vårdanstalterna för alkoholmissbrukare landet över? Jag är medveten om svårigheterna att få läkare och sjukvårdare för sådana uppgifter, men jag vet att det också är en

Svar på interpellation i anledning av nykterhetsvårdens otillräckliga resurser

anslagsfråga. Med våra stigande spritinkomster borde det i varje fall inte få hänga på pengar.

När exempelvis en svårt alkoholsjuk människa får ligga i en vanlig polis-arrest i veckotal och vänta på en vanlig vårdplats på en anstalt, och sedan, när han äntligen kommer dit, det knappast ändå går att få den kontinuerliga läkarvård han behöver och som han behöver bäst de första dagarna, då har man en känsla av att det föreligger en allvarlig försummelse. Det är just den första veckan det är svårast; sedan kan man sätta in de arbetsterapeutiska åtgärderna, psykisk behandling och ren människovård. Men där är en springande punkt, och jag skulle vara tack-sam, med kännedom om den positiva inställning statsrådet har till hela frågan, om vi kunde hoppas på ett förslag om anvisning av medel till upprättande av en sjukavdelning vid varje anstalt, där sådan ännu saknas.

Jag var häromdagen på en av våra större anstalter, där man lyckats få en översjukvårdare anställd, som åtminstone hade möjlighet att ge sprutor till de svårast förgiftade under de första dagarna. Det hade omedelbart lett till en förbättring av läget. Den stackars alkoholsjuka klamrar sig fast vid att han skall få någon vård, att någon åtgärd skall vidtagas och att han inte bara skall gå där och vänta.

Med dessa ord vill jag, herr talman, ännu en gång tacka för svaret, men jag emotser gärna en komplettering, om det är möjligt, i fråga om de rent sjukvårdande uppgifterna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Av naturliga skäl är jag inte beredd att vid detta tillfälle diskutera anslogsfrågan. Jag tycker det är felaktigt att i en debatt som denna uttala personliga meningar och ställa i utsikt det ena eller det andra utan att själv veta vilka möjligheter som finns

att förverkliga dessa löften, och därför är jag, herr talman, för dagen inte beredd att tillmötesgå herr Rimmerfors' önskemål om besked i fråga om dessa saker. Jag kan bara deklarerat mitt positiva intresse för en rimlig lösning.

Herr **RIMMERFORS** (fp) kort genmäle:

Låt mig, herr talman, helt kort få uttala mitt tack för det intresse för denna fråga som statsrådet ändå har uttalat och skicka med ytterligare en synpunkt att beaktas vid en eventuell kommande behandling av frågan. Det gäller omsorgen om de tuberkulossjuka alkoholisterna.

De tuberkulossjuka alkoholisterna utgör ett verkligt svårt problem. Vi kan ju inte gärna ha dem på våra vanliga sanatorier, eftersom där inte finns tillräckliga kontrollmöjligheter. Patienter som är frigångare kan missbruka sprit och blir vanligen hemskickade. Alla våra vårdanstalter för alkoholmissbrukare säger på grund av smittorisken samt och synnerligen nej till tuberkulossjuka. Det återstår bara en tredje möjlighet, nämligen att dessa alkoholister får drälla omkring i hemorten, där de besöker ölkaféer och i sitt överförfriskade tillstånd ofta utgör en smittofara. Det lär här i Stockholm finnas ett stort antal tbc-sjuka alkoholister — siffran två hundra har nämnts — men det är inte lätt att veta om uppgiften är riktig. Jag har velat skicka med detta påpekande när problemet skall tagas upp till behandling.

Herr **NORRBY** (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i egenskap av ordförande i nykterhetsnämnden inom en vanlig, mindre landskommun.

Mina erfarenheter sedan den 1 oktober gäller inte så många fall, men de är desto mer tragiska. Vi har verkligen försökt att i den anda som präglar den nya lagstiftningen om nykterhetsvården personligen påverka dem som

Interpellation i anledning av den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringen

lider under spritens gissel. Ett par, tre gånger har jag lyckats komma överens med en person som har det svårt med spriten, att han skall söka läkare och hans hustru få tala med en psykiatriker. Jag har ordnat så, att vederbörande har fått tid hos läkare, vilket ej kunnat ske förrän efter tio—tolv dagar, och under de dagarna har jag levt på helpänn. Skall min gode vän Johansson eller Pettersson kunna hålla sig uppe, eller kommer han att falla igenom? Skall han stå kvar vid sitt beslut, bakom vilket står både hans hjärta och hans hjärna, tills han får tillfälle att tala med doktorn?

Om denne man klarar dessa dagar och får tala med läkaren, får han besked om att han, fastän han frivilligt söker vård på alkoholisthem för sin sjukdom, måste vänta 7—8 veckor. Då har han förr eller senare fallit tillbaka i spritmissbruket, och man står där maktlös inför tragedien fastän man ville så väl och i den nya lagstiftningens anda försökte hjälpa en medmänniska i nöd. Man känner sig maktlös när det inte finns ekonomiska eller andra möjligheter att låta hans egen vilja att bli en bättre och friskare människa förverkligas.

Jag vill gärna anknyta till dåvarande finansministern Skölds utomordentliga anförande i riksdagen på våren 1954, då han med ord som skälvde av medkänsla för lidande medmänniskor ställde den retoriska frågan: Skall jag taga vara på min broder? I samma anda vill jag efterlysa möjligheter att förverkliga den önskan som låg bakom herr Skölds vackra och ädla ord: Skall jag taga vara på min broder? Jag kommer så länge jag har säte och stämma i denna kammare att arbeta för att vi skall få större möjligheter att skaffa en människovärdig och effektiv hjälp åt sjuka och olyckliga människor och åt deras familjer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 160—168, bevillningsutskottets betänkanden nr 54 och 55, första lagutskottets utlåtande nr 39 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 33—35.

§ 5

Föredros den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående antagningen av elever vid folkhögskolorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Interpellation i anledning av den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringen

Herr **SENANDER** (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Folkpensionärernas läge har otivelaktigt starkt försämrats under innevarande år på grund av de hyres- och prisstegringar som inträffat sedan årets början. Genom den eftersläpning i förhållande till prisutvecklingen, som blivit en följd av trögrörligheten hos folkpensionärsindex, har prisstegringarna under året icke kompenserats. De senaste prisstegringarna på jordbruksprodukter och andra livsmedel, vilka drabbar folkpensionärs-hushållen särskilt hårt, torde ha höjt index med över 5 procent. För dessa prisstegringar förutses en höjning den 1 januari 1956 av pristalet för folkpensionärsindex med 5 procent eller 50 kronor för ensamstående och 80 kronor för två makar. Det blir per dag i det förra fallet cirka 13 öre och i det senare 22 öre.

Det är uppenbart att dessa löjligt små

Interpellation i anledning av den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringen

belopp icke medför någon nämnvärd förbättring av de sjukas och gamlas läge. Inte heller ger de någon rimlig kompensation för prisstegringarna. Tar man hänsyn till eftersläpningen under innevarande år, så står det klart att den automatiska höjningen av folkpensionärsindex icke ens tillnärmelsevis kan anses vara förenlig med billighet och rättvisa, synnerligast som den redan vid ikraftträdandet icke täcker prisstegringarna och sedermera på grund av nya sådana alltmer förlorar i värde.

Det vore synnerligen oriktigt om inte också folkpensionärerna skulle komma i åtnjutande av den allmänna höjning av realinkomsterna, som kommit andra medborgargrupper till del. Sedan grundpensionerna höjdes vid 1953 års riksdag har en icke obetydlig reallönstegring ägt rum för det stora flertalet löntagare. Samtidigt har produktionsutvecklingen varit synnerligen gynnsam. Folkpensionärerna har emellertid icke erhållit någon del av högkonjunktrens frukter. De har fått nöja sig med den bristfälliga och eftersläpande kompensation för prisstegringarna som folkpensionärsindex ger dem. Hur litet denna kompensation verkligen ger har jag tidigare påvisat.

En höjning av grundpensionen är enligt min mening högst aktuell. Samtidigt är det av behovet påkallat, att en revision av folkpensionärsindex äger rum i syfte att snabbare och mera rättvisande kompensera för inträffade prisstegringar.

Med hänvisning till vad jag nu framhållit får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet observerat den försämring som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av den bristfälliga kompensationen för prisstegringarna liksom eftersläpningen i förhållande till den allmänna inkomststegringen?

Ämnar statsrådet ta initiativ till en höjning av folkpensionernas grundbelopp jämte en revision av grunderna för folkpensionärsindex?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 359, till Konungen angående val av en fullmäktig i riksgäldskontoret med suppleant;

dels ock till riksdagens förordnanden: nr 360, för herr Gösta Andersson i Mölndal att vara fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 361, för herr Gösta Netzen att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret.

§ 8

Anmäldes, att till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1956, m. m.:

nr 700 och 701, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 702, av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 703, av herr *Andersson* i Brämhult *m. fl.*,

nr 704, av herrar *Boija* och *Edström*,

nr 705, av herr *Nelander m. fl.*,

nr 706, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 707, av herrar *Cassel* och *Nilsson* i Svalöv,

nr 708, av herr *Hagberg* i Stockholm *m. fl.*, samt

nr 709, av herr *Norén* i Mullsjö.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 17.12.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 16 november

Kl. 14.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Nygren, som vid kammarens sammanträde den 1 november 1955 med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Svar på fråga ang. bibehållande tills vidare av järnvägstrafiken mellan Svanskog och Norane

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talmän! Herr Ståhl har frågat mig, om jag är villig vidtaga sådana åtgärder, att av järnvägen Åmål—Årjäng, där rälsen nu är under upprivning, sträckan Svanskog—Norane måtte bli bestående, i varje fall tills landsvägsförbindelse för traktens befolkning blivit på ett nöjaktigt sätt ordnad.

Den 12 februari 1954 har Kungl. Maj:t gett järnvägsstyrelsen tillstånd att lägga ner järnvägstrafiken på sträckan Svanskog—Årjäng sedan vissa vägfrågor ordnats. Järnvägsstyrelsen bemyndigades den 16 augusti i år att riva upp spåren, vilket var en förutsättning för att vägarbetena skulle kunna slutföras.

Skälet för omläggningen av trafiken till landsväg har jag den 14 april 1954 delgett kammaren efter en fråga av herr Ståhl.

Dagens fråga berör södra delen av ifrågavarande järnvägssträcka. Av byggelsen där är det en fastighet, som saknar utfartsmöjligheter, nämligen Kyrkudden. I samband med beslutet att spåren fick upprivas anbefalldes järn-

vägsstyrelsen att göra om banvallen på sträckan Kyrkudden—Kvarntorp till provisorisk väg. Enligt vad jag erfarit avser järnvägsstyrelsen att på samma sätt iordningställa sträckan från Kyrkudden söder ut så att förbindelse uppnås med vägnätet vid Ödebyn. Troligen kommer på liknande sätt att ske med sträckan Kvarntorp—Norane. Arbetet beräknas bli utfört under innevarande månad. Länsstyrelsen har förklarat sig beredd att under vissa förutsättningar bevilja statsbidrag till underhållet av en sådan enskild väg.

Vid en förnyad genomgång av ärendet i anledning av herr Ståhls fråga har jag icke funnit anledning att ändra mina tidigare ställningstaganden.

Härefter anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talmän! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret, även om jag, som statsrådet naturligtvis är medveten om, inte kan vara helt tillfredsställd.

Det besked, som ges i Kungl. Maj:ts resolution på framställningen ifrån sockenborna att järnvägen skulle få bestå, innehåller det meddelandet, att Kungl. Maj:t har bemyndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att ta i anspråk 640 000 kronor för ombyggnad av vägen Hallanda—Kättilsbyn. Jag vill fästa statsrådets uppmärksamhet på att det inte på något sätt kompenseras den förlust av förbindelse med yttervärlden som uppstår genom att järnvägsrälsen rivs bort på sträckan Norane—Hallanda. Där uppe vid Kyrkudden och Kvarntorp — det är inte bara Kyrkudden, som statsrådet i sitt svar nämnde som blir utan förbindelse utan även Kvarntorp — bor en befolkning på

Svar på fråga ang. bibehållande tills vidare av järnvägstrafiken mellan Svanskog och Norane

sammanlagt 300 å 350 personer. De har tack vare järnvägen haft en förbindelse upp till stora landsvägen vid Norane liksom ned till Svanskog. Genom att järnvägsstyrelsen efter Kungl. Maj:ts resolution tar bort järnvägen förlorar man utfartsväg både norrut till stora landsvägen och söderut till järnvägen mot Svaneholm och Årjäng. Detta gör att dessa 300 å 350 personer faktiskt blir utan utfartsväg. Att vägen Hallanda —Kättilsbyn som nämnes i resolutionen kan nämnas i detta sammanhang måste bero på ett rent misstag av järnvägsstyrelsen. Där finns nämligen redan förut en väg, visserligen en dålig enskild väg, men den ligger på östra sidan av sjön, herr statsråd, medan där- emot de delar av kommunen, som blir väglösa och järnväglösa, ligger på västra sidan av sjön.

Det kan synas vara en obetydlighet för kammarens ledamöter, att man tar upp en sådan här fråga, men jag vågar verkligen säga, att det inte är det. Det är nämligen på det här viset som landsbygdens ofta diskuterade avfolkning inte bara påskyndas utan även drives fram. Här bor för närvarande 103 personer som har dagligt arbete vid bruket i Svaneholm, och resultatet av att de inte alltid kan ta sig fram dit — på sommaren går det väl att cykla på de stigar som finns men på hösten, våren och vintern är de praktiskt taget oframkomliga, om man inte vill gå — blir att de tvingas lämna landsbygden och flytta till bruket.

Jag tog ett löfte av statsrådet förra gången vi talade om detta ämne, att statsrådet skulle vara vänlig att resa ned och personligen titta på vägförhållandena där. Vi som sysslat med detta ärende, både i bygden och jag personligen, har en känsla av att myndigheterna inte riktigt vet vad de talar om när det gäller denna sak. Man känner inte till vägförhållandena där nere, och därför har följden blivit, att man ger re-

solutioner på vägar som inte behövs och i stället utlämnar de utfartsvägar som är i hög grad påkallade, om man inte vill åstadkomma, att bygden skall läggas alldeles öde. Jag skulle alltså ännu en gång, fastän det inte är bara i elfte eller tolfte utan faktiskt i trettonde timmen, eftersom järnvägsrälsen är bruten halvannan kilometer från den plats, där jag hade hoppats att man skulle stanna, vilja hemställa till statsrådet att ta sig en tur dit ned. Vi skall följa med statsrådet och visa precis hur det förhåller sig. Då tror jag vi skulle kunna komma till ett resultat, så att man skulle undgå det nuvarande rent eländiga tillståndet för befolkningen.

Får jag bara utöver vad jag här har sagt framhålla, att resultatet av vad man nu gör blir att nyreparerade och nyligen färdigställda stationshus kommer att stå där utan användning. Dessutom får kommuner, som betalt över 1 miljon kronor för järnvägen, dras med en stor skuld trots att det inte finns någon räls kvar på densamma. Vidare tror jag och över huvud taget folk, som känner till förhållandena där nere, att man ganska snart kommer att ångra sig med hänsyn till de stora skogsområden som finns just i de trakter, som järnvägen går fram igenom och där man hade behövt järnvägsförbindelse för att forsla fram virke både till Svaneholms bruk och till Årjäng. Jag skall dock inte ta upp en förnyad diskussion här om den saken. Men jag skulle i likhet med vad länsstyrelsen uttalat i sitt remissutlåtande på sin tid, hemställa till statsrådet, att han, innan man fortsätter brytningen av rälsen, far ned och tittar på detta och ser efter, om man inte kunde stoppa upp brytningen av rälsen, tills det finns landsvägsförbindelse. Det är väl ändå ganska orimligt att, som jag nyss sade, 300 å 350 personer skall bli utan utfartsväg. Var och en kan inte få åka dressin, som statsrådet vet, att

Svar på fråga ang. bibehållande tills vidare av järnvägstrafiken mellan Svanskog och Norane

en ihärdig person lyckades utverka av distriktsförvaltningen i Göteborg. De andra får pulsa och gå. Man kan inte säga att det är riktigt att sköta landsbygdens kommunikationer på det sättet. Jag vädjar alltså till herr statsrådet att ompröva detta beslut.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Det tjänar inte mycket till att diskutera själva frågan om järnvägen skall ligga kvar eller inte, eftersom spåren snart är uppbrutna.

Herr Ståhl vet mycket väl, att arbetet med att ta bort spåren pågår på den sträcka, som herr Ståhl ömmar för i sin fråga. Den gäller ju bara avsnitten mellan Svanskog och Norane, där det mycket riktigt bor 350 människor, som herr Ståhl säger.

De människor, som bor där, har inte haft järnvägsförbindelse sedan i juni månad förra året. Då stoppades järnvägstrafiken. Innan dess var antalet passagerare på sträckan Norane—Svanskog i genomsnitt en å två personer per järnvägstur. De trafikräkningar som utförts visar, att av dessa 350 personer var det en eller två passagerare per tur som använde sig av järnvägen. Vi kunde självfallet inte uppehålla järnvägen under sådana förhållanden.

Vad vi gör nu är att vi bryter upp spåret och på banvallen bygger en väg. Bygden har förut haft mycket dåliga vägar. Man får nu en provisorisk väg, som man så väl behöver, och jag kan försäkra herr Ståhl att om jag skulle följa rådet från herr Ståhls sida att låta spåren ligga kvar — trafiken är ju för längesedan slut — skulle befolkningen där, misstänker jag, bli ganska förargad på herr Ståhl. Ty nu får befolkningen i stället för ett spår, som inte trafikerats, en väg där de kan använda de motorfordon, cyklar och mopeder, som de hittills klarat sig fram med ned till

Svanskog, eftersom de icke använt järnvägen.

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Jag kan försäkra statsrådet att jag gärna tar den risken, att befolkningen där nere blir förargad på mig. Jag vet mycket väl, vilka känslor som folket i trakten hyser. De är förargade — det är ett mildt ord för den faktiska stämningen — men det är inte mot mig förargelsen riktar sig utan mot helt annat håll.

Jag vill säga till herr statsrådet, att i den resolution som är dagtecknad den 21 oktober 1955, alltså för inte fullt en månad sedan, står det — jag har den här i min hand — att järnvägsstyrelsen anbefalldes att iordningställa banvallen på sträckan Kyrkudden—Kvarntorp såsom provisorisk utfartsväg. Men detta blir ingen utfartsväg, herr statsråd! Det är ju det som är det förvånande och som gör att vi hemställer att vederbörande skall komma dit och se, hur det i verkligheten är. Man kommer icke på det sättet fram till någon landsväg, utan man måste ha hela vägen klar för att folket skall kunna komma ut till allmän väg.

Sedan vill jag säga beträffande rese- och fraktstatistiken från 1940-talet och de första åren på 1950-talet, att dessa siffror inte är rättvisande. Mycket har hänt sedan dess. Den senare tiden har det visat sig, att sysselsättningen har ökat starkt vid det bruk som ligger i närheten och att järnvägen därför skulle ha behövts. Järnvägarna skall väl ändå inte bara planeras efter dagens behov. Man måste väl också i någon mån ta sikte på framtiden. I det här speciella fallet har man klippt av järnvägen och börjat bryta upp rälsen utan att ta hänsyn till de expansionsmöjligheter, som bevisligen finns i bygden.

Till sist vill jag vädja till herr statsrådet att ånyo överväga denna sak. Det borde inte vara alldeles meningslöst,

Svar på fråga ang. bibehållande tills vidare av järnvägstrafiken mellan Svanskog och Norane

eftersom man ännu bara har hunnit 1½ km söder om Norane av de 17 km det här gäller, om vi håller oss till sträckan Norane—Svanskog. I varje fall torde det inte vara omöjligt att vänta med järnvägens upprivning, till dess man med kommunens representanter har diskuterat hur vägfrågorna där skall ordnas. Och detta bör göras på ort och ställe, helst med deltagande av statsrådet själv eller åtminstone representanter för järnvägsstyrelsen, så att hela detta problem löses i största möjliga samförstånd.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Ståhl måste ha läst mitt svar mycket dåligt, om han tror att vi tänker stanna vid Kyrkudden. Jag säger tydligt i svaret att järnvägsstyrelsen håller på att planera för väg hela sträckan till Norane, alltså till den allmänna landsvägen, där bussarna går. Järnvägsstyrelsen sträcker sig sålunda längre än vad som står i Kungl. Maj:ts beslut. Därigenom har vägfrågorna blivit lösta på det sätt, som länsstyrelsen föreslagit i sitt utlåtande, nämligen så att banvallen förvandlas till väg över hela sträckan fram till den allmänna vägen.

Sedan vill jag erinra herr Ståhl om att efter det att beslutet fattades om en upprivning av järnvägen på nämnda sträcka, har det utgått extra väganslag för vissa vägar i länet. Dessa ökade anslag uppgår till över 1½ miljon kronor, vartill kommer de vägarbeten, som SJ bekostar i samband med att vissa delar av banvallen på sträckan förvandlas till väg.

Jag vet mycket väl att befolkningen i bygden är uppretad över att järnvägen rivs upp, men i interpellationsdebatten i denna sak förra året förklarade herr Ståhl, att han förstod att järnvägen skulle komma att försvinna men att det väsentliga var att vägfrågorna

blev ordnade. Enligt min mening blir vägfrågorna ordnade, även om det inte sker omedelbart. Vi bygger nu provisoriska vägar. Både länsstyrelsens tjänstemän och representanter för bygdens befolkning har med oss i departementet diskuterat vilka anslag man har möjlighet att få av staten, när det gäller såväl allmänna som enskilda vägar.

Till sist vill jag nämna för herr Ståhl att byråchefen i den tekniska byrån i kommunikationsdepartementet två gånger på platsen diskuterat vägfrågorna med ortens befolkning och besiktigt vägarna och gjort upp planer över hur vi skall förfara, när järnvägen nu har lagts ned. Dessutom har vi diskuterat dessa frågor med länsstyrelsens representanter och med de personer från bygden, som har besökt mig.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten men jag vill dock konstatera, att jag inte kunnat läsa statsrådets svar eftersom man ju inte får något sådant i förväg när det gäller enkla frågor. Det är alltså möjligt att någon passus i svaret förbigått mig nu vid genomläsningen av detsamma. Såsom emellertid statsrådet nu förtydligt detsamma är det betydligt mera tillfredsställande än den ej fullt en månad gamla resolution jag här haft att gå efter.

Vad beträffar väganlaget känner jag till att det dess bättre ökats. Jag skulle tro att detta bland annat berott på att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens överrevisorer gjorde en resa i länet i somras, då de verkligen fick se hur det hela låg till. Det är detta som hjälpt, nämligen att de högsta instanserna på ort och ställe fått se förhållandena, och det är därför jag gärna sett, att statsrådet själv velat komma till de trakter av Värmland, som vi här diskuterat, för att få en bild av den tragiska järnvägsfrågans läge.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. viss kompletterande undervisning för kvinnlig medicinalpersonal, som är krigsplacerad inom det militära försvaret

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Wetterström har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits för att den kvinnliga medicinalpersonal, som är krigsplacerad inom det militära försvaret, civilförsvaret och vid beredskapssjukhusen och som icke i sin civila verksamhet är sysselsatt med sjukvårdande uppgifter, får kompletterande undervisning om nyare rön och behandlingsmetoder inom sjukvården.

Frågan torde närmast avse sjuksköterskepersonal.

Inom den militära sjukvårdsorganisationen har endast krigsplacerats i fred yrkesverksamma sjuksköterskor. Någon efterutbildning av denna personal torde därför ej erfordras. För att utföra vissa kvalificerade biträdesuppgifter har krigsplacerats s. k. hjälpsystrar, som genomgått av Röda korset anordnad hjälpsysterkurs på 8 månader. Avsikten är, att dessa hjälpsystrar skall genomgå repetitionskurs om 3 å 4 veckor, om möjligt vart fjärde år. En sådan kurs anordnades senast 1954.

För tjänstgöring vid civilförsvarets förbandsstationer och förbandsplatser inskrives endast sådana sjuksköterskor, vilka av medicinalstyrelsen krigsplacerats i distriktsvård att biträda krigstjänsteläkare. Till följd härav har inskrivningen hittills endast omfattat i fred yrkesverksamma sjuksköterskor. Ifrågavarande personal får oaktat sin nuvarande verksamhet inom sjukvården genomgå en utbildningskurs om 12 timmar, vilken kurs utformats med hänsyn särskilt till de former vari verksamheten vid förbandsstationerna kommer att bedrivas. I denna kurs ingår bl. a. *undervisning i chockbehandling*.

Av de på beredskapssjukhusen krigs-

placerade sjuksköterskorna är det övervägande antalet eller cirka $\frac{4}{5}$ i fred yrkesverksamma sjuksköterskor. Återstoden utgöres av sjuksköterskor, som, ehuru de f. n. icke är i sjukhustjänst, dock äger sådana kvalifikationer på grund av en relativt aktuell erfarenhet av sjukvård, att de beräknas kunna utnyttjas i ungefär samma grad som de förstnämnda.

Slutligen finnes ett visst antal sjuksköterskor, som icke nu är krigsplacerade. Med hänsyn till att det i ett kommande krig torde uppkomma ett mycket stort behov av personal med insikt i sjukvård synes det önskvärt att den mindre del av denna kategori sjuksköterskor, som ej har aktuella sjukvårdserfarenheter, erhåller viss kompletterande utbildning.

Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd räknar med att kunna framlägga förslag i såväl denna som vissa andra utbildningsfrågor i samband med anslagsäskandena hösten 1956. Jag vill dock framhålla att tjänsteplikten icke innebär skyldighet att i fred underkasta sig speciell utbildning. Jag vill vidare erinra om att Svensk sjuksköterskeförening med statsbidrag våren 1954 anordnade en repetitionskurs för icke yrkesverksamma sjuksköterskor. Tillslutningen blev dock så ringa att försöket ännu icke återupprepats.

Härpå yttrade

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar jag fått på min fråga. Jag får emellertid säga att jag hade hoppats att svaret skulle bli en smula mera utförligt än det blivit och mera ägnat att inge förhoppningar om åtgärder från statsrådets sida.

För det första vill jag framhålla, att jag inte begränsat frågan till att omfatta endast sjuksköterskepersonalen. Till den medicinska personalen räknar vi

Svar på fråga ang. viss kompletterande undervisning för kvinnlig medicinalpersonal, som är krigsplacerad inom det militära försvaret

också läkare, tandläkare, tandtekniker och sjukgymnaster och många flera, d. v. s. alla dem som står uppräknade i krigssjukvårdslagen. Jag vet att man, då det gäller krigssjukvården, har börjat att arbeta en smula med utbildning av läkare och att meningen varit att utvidga denna utbildning till tandläkare, sjuksköterskor m. fl., men att de framställningar, som gjordes om nödvändiga och vad jag tycker blygsamma anslag — jag tror att det var 50 000 kronor — inte vann gehör i departementet. Den plan som sjukvårdsberedskapsnämnden uppgjort för kompletterande undervisning av detta slag förefaller mig vara utomordentligt väl genomtänkt. Den innebär att man skulle sätta i händerna på vederbörande en lärobok i krigssjukvård för självstudium och att, sedan denna bok studerats under en tid inkalla dem till en kortare kurs. Just den formen skulle säkerligen vara den bästa tänkbara, ty — som jag ser saken — är det inte gärna möjligt då det gäller kvinnor, som kanske har hem och en mer eller mindre stor barnskara, att kunna sätta sig veckovis på skolbänken. Om man ser på saken rent personpsykologiskt tror jag nog att detta är ett riktigt grepp, ty att trimma samman 25—30 personer för att höra på föreläsningar med de olika förutsättningar människor nu har att absorbera denna undervisningsform vet man ju inte alltid är så förfärligt lätt. Annat är förhållandet om var och en i lugn och ro och i den takt som hon själv bestämmer kunnat läsa sig till det väsentliga, så att hon under en kommande kurs är beredd att ställa frågor och diskutera dem, med andra ord att över huvud taget vara mera mottaglig för undervisningen. För att ta ett enda exempel — tandläkarna. De är ju ämnade att bli läkarassistenter på beredskapssjukhusen. För detta har i varje fall de kvinnliga tandläkarna ingen som helst utbildning. De manliga har

en viss sådan genom 75 dagars utbildning under värnpliktstiden. Över huvud taget vill jag gärna veta — ty det vet jag inte — om det i den ordinarie medicinska utbildningen ingår någon som helst utbildning i grundläggande krigssjukvård. Om så inte är fallet tycker jag det borde ske, ty då hade man en viss kunskapsgrund att i detta fall bygga vidare på.

Vad gäller civilförsvaret känner jag väl till de 12-timmarskurser statsrådet talade om. Jag vågar emellertid påstå att de kurserna inte är tillräckliga. På den knappa tiden hinner man bara med en orientering i civilförsvarets organisation. Den medicinska utbildningen däremot, som i detta sammanhang är den viktiga, blir faktiskt så gott som helt åsidosatt, jag undantar då en liten orientering om vad psykologisk reaktion i krig innebär, ty det är väl det enda som kan hänföras till den medicinska sidan av utbildningen. Jag kan alltså inte instämma med statsrådet i att det innebär någon undervisning i chockbehandling; det är en orientering helt enkelt och ingenting därutöver. Civilförsvarsstyrelsen har velat göra dessa kurser mera omfattande, men de framställningar som på sin tid gjordes om medel härtill beviljades inte. Jag vet inte hur många som kan tänkas ha gått igenom dessa kurser under årens lopp. Det skulle vara intressant om statsrådet hade möjlighet att ge mig en ungefärlig uppgift därom. Det förefaller mig nog vara oerhört optimistiskt då statsrådet Hedlund säger, när det gäller beredskapssjukhusen, sedan statsrådet konstaterat att cirka $\frac{4}{5}$ av de krigsplacerade sjuksköterskorna vid dessa utgöres av i fred yrkesverksamma sjuksköterskor, följande: »Återstoden utgöres av sjuksköterskor, som, ehuru de f. n. icke är i sjukhustjänst, dock äger sådana kvalifikationer på grund av en relativt aktuell erfarenhet av sjukvård, att de beräknas kunna ut-

Svar på fråga ang. utredningen om höjning av maximiålder för ingående av äktenskap medförande rätt till familjepension

nyttjas i ungefär samma grad som de förstnämnda.»

Jag tycker, att med en aldrig så stor portion optimism kan man inte gärna tro att en gift sjuksköterska, som varit borta från sjukvårdsarbete i tjugo eller tio år — ja, jag vågar säga att det gäller även om hon varit borta i bara fem år — skall hux flux vara färdig att rycka in i krigssjukvård. Den medicinska utvecklingen går ju framåt med stormsteg, och inte minst är detta fallet inom den rena krigssjukvården. En sjuksköterska kan inte efter så lång bortovaro med bästa vilja i världen behärska alla de uppgifter hon ställs inför — det är helt naturligt. Därtill kommer att hennes handlag ej längre kan vara rutinmässigt.

Jag vet att Svensk sjuksköterskeförening, såsom statsrådet framhåller, anordnat kurser och att tillslutningen till dessa inte varit den man önskat. Det var ganska långa, naturligtvis också utomordentligt givande och gedigna kurser, som man skulle önska att kvinnorna haft möjlighet att vara med på i större omfattning. Men man måste förstå, att det är inte så lätt för dem att vara borta från hem och familj under flera veckor och sätta sig på skolbänken. Jag tror därför på just den form av kurser, som medicinalstyrelsen har presenterat, och när nu sjukvårdsberedskapsnämnden i sina anslagsäskanden på nytt tar upp denna fråga, som statsrådet säger, så skulle jag bara önska ett uttalande av statsrådet, att statsrådet kommer att stödja denna framställning. Jag tror att det är den bästa tänkbara vägen att ordna den kompletterande utbildningen. Det gäller för oss i den ovissa värld, som vi alla lever i, att här främst tillvarata den arbetskraft, som har en gedigen sjukvårdsutbildning att bygga på, så att vi kan hysa tilltro till denna elit och veta, att den är väl skickad för den ansvarsfulla uppgift, som kan komma att

åvila den, om vi skulle råka ut för en krigssituation.

Enligt en uppgift som jag har fått skulle det för närvarande finnas ungefär 24 000 sjuksköterskor inregistrerade, varav 6 000 inte är i aktiv tjänst, alltså en fjärdedel. Till dessa kommer de som avgått med pension. Detta är dock, efter vad jag kan finna, en väsentlig reserv, som jag tycker det finns all anledning att ta vara på.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. utredningen om höjning av maximiålder för ingående av äktenskap medförande rätt till familjepension**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som yttrade:

Herr talman! Fru Boman har frågat mig, hur det för närvarande ligger till med den till 1951 års pensionsutredning hänskjutna frågan om höjning av maximiåldern för ingående av äktenskap, medförande rätt till familjepension, och när ett resultat av utredningen kan väntas.

Härtill får jag svara, att pensionsutredningen enligt vad jag har inhämtat torde komma att avlämna ett principbetänkande under år 1956 och att utredningen inte har ansett den angivna frågan vara av beskaffenhet att kunna utbrytas ur sitt sammanhang. Den har därför inte kunnat behandlas med förtur.

Härefter anförde

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag vill tacka för det snabba svaret — jag kunde faktiskt inte ha fått det tidigare. Jag hann inte mer än hem i går efter att ha lämnat min

Behandlingen och vården av barn som fötts med läpp- och gomdefekter

fråga, förrän jag fick veta, att jag skulle kunna få svar i dag.

Herr statsrådet får förstå mig, när jag riktar uppmärksamheten på frågan. Den börjar bli gammal i riksdagen nu. 1948 var vi ett rätt stort antal som motionerade, 1950 interPELLERADE herr Mannerskantz i första kammaren, 1951 plockades frågan in i pensionsutredningen och 1952 gjorde Pensionerade statstjänstemäns riksförbund en upp-vaktning hos dåvarande civilminister Lingman, som lovade att ta sig an saken.

Sedan har man väntat på pensionsutredningens resultat. Jag såg i »Vad sig i riket tilldragit haver», som det heter, att pensionsutredningen nog skulle vara färdig med sitt principbetänkande 1955. Nu är år 1955 snart slut, och vi har ännu inte hört talas om något förslag. Det finns alltså anledning att göra en fråga.

Det rör sig inte om någon stor grupp, men den lilla grupp det är fråga om följer frågan med största intresse, rent av med spänning och undrar hur det kommer att gå. Nu har vi i alla fall fått veta, att vi nästa år har att emotse ett betänkande med förslag i frågan. Att den skulle ha prioritet eller brytas ut ur sitt sammanhang har väl aldrig någon menat. Vi är ju rätt många i denna kammare som fått påstötningar, och nu får vi väl hänvisa våra uppdragsgivare till statsrådets svar och be dem ge sig till tåls. Jag hoppas att statsrådets förslag nästa år, när betänkandet föreligger och vi vet litet mera om saken, kommer att gå i en för dessa människor gynnsam riktning.

Än en gång tack för svaret!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet följande på bordet liggande motioner:

nr 700 och 701, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 702, av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.*,

nr 703, av herr *Andersson* i Brämhult *m. fl.*,

nr 704, av herrar *Boija* och *Edström*,

nr 705, av herr *Nelander m. fl.*,

nr 706, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 707, av herrar *Cassel* och *Nilsson* i Svalöv,

nr 708, av herr *Hagberg* i Stockholm *m. fl.*, och

nr 709, av herr *Norén* i Mullsjö.

§ 6

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i anledning av den försämring som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledning vid Arkö m. fl. lotsplatser; och

nr 161, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om statsbidrag åt Svenska sjukhemmet i Paris.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Behandlingen och vården av barn som fötts med läpp- och gomdefekter

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckta motioner om utredning för tillgodoseende av behandlingen och vården av barn, som fötts med läpp- och gomdefekter.

Behandlingen och vården av barn som fötts med läpp- och gomdefekter

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* (I: 379) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 392), hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning som syftade till att tillgodose behandlingen och vården av barn, som fötts med läpp- och gomdefekter.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 379 och II: 392 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Vinge*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Den blanka reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande markerar en viss opposition mot utskottets skrivning. Utskottet framhåller att ett förslag från medicinalstyrelsen av år 1946 är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Det har alltså legat i nära tio år. Trots detta anför utskottet — om jag nu får citera vad utskottet säger — att »det torde få förutsättas att Kungl. Maj:t utan dröjsmål underställer riksdagen de förslag i ämnet, vilka må finnas påkallade».

Vad finns det nu för stöd för en sådan optimism? Några tidigare erfarenheter av inrikesministerns initiativriktighet på området tycker man sig knappast ha märkt. Jag måste, herr talman, konstatera, att inrikesministern, som nyss var här, inte ens befinner sig i kammaren när ärendet behandlas.

Det framgår av utlåtandet att medicinalstyrelsen några månader efter det att motionen väckts tagit ett lovvärt initiativ. Men vilka garantier har vi för att synpunkterna i fråga blir beaktade i departementet? I varje fall borde utskottet ha föreslagit riksdagen att understryka betydelsen av denna verk-

samhet och att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet därvid anfört.

Det är detta jag har velat framhålla och det är därför som jag har avgivit den blanka reservationen. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fru **SJÖSTRAND** (fp):

Herr talman! Strängt taget skulle jag kunna vara nöjd med utskottets behandling av denna fråga. Jag lämnade nämligen in en motion om gom- och läppdefekta barn den 26 januari och det ser väl ut som en tanke, att medicinalstyrelsens förslag av år 1946 nu plockats fram från skrivbordslådan, där det vilat i tio år, såsom fröken *Vinge* påpekade; det skedde i april, om jag är riktigt underrättad. Vidare har den av mig i motionen efterlysta anmälningskyldigheten för barnmorskor och läkare, som påträffar gom- och läppdefekta barn, blivit anbefalld av medicinalstyrelsen den 14 juli i år. Jag har alltså i viss mån blivit bönhörd redan innan motionen behandlats i riksdagen.

Jag tycker emellertid liksom fröken *Vinge* att utskottet skulle ha påskyndat frågan genom en skrivelse till Konungen. Ärendet har hittills inte varit föremål för någon överdriven brådska. Med den hittillsvarande takten kanske det kan dröja tio år till innan något åtgöres i denna enligt min uppfattning så stora fråga. Dessutom vet jag att medicinalstyrelsen är djupt intresserad av frågan och av att göra något på området, bara Kungl. Maj:t ger styrelsen tillfälle därtill. Det är en tragik av stora mått när en sådan svår missbildning drabbar ett barn. Det är en tragik för barnet och det är en tragik för föräldrarna. Lytet sätter obotliga spår i barnets psyke, det får ett fränstötande utseende, det har svårt att äta och svårt att tala och en behandling blir kostsam för föräldrarna.

Det är visserligen riktigt som utskottet säger att pensionsstyrelsen betalar

Behandlingen och vården av barn som fötts med läpp- och gomdefekter

en del av kostnaderna och att sjukkas-
san också betalar något litet, men dels
utgår pensionsstyrelsens bidrag efter
viss behovsprövning och dels är det i
viss mån maximerat. Några barn behö-
ver upprepade behandlingar. Det ford-
ras kanske en omformning av hela kä-
ken, det behövs proteser etc. Allt detta
kostar mycket pengar. Det kan gå till
flera tusen kronor och för sådana fall
är pensionsstyrelsens bidrag maxime-
rat till 1 200 kronor, en summa som
man inte med säkerhet vet om pen-
sionsstyrelsen i fortsättningen kommer
att betala. Det har nämligen ryktats att
pensionsstyrelsen tänker backa ut på
den punkten.

Jag fick i somras ett brev från en
för mig alldeles obekant person. Han
skrev och talade om sina bekymmer.
Han var lägre tjänsteman och hade gan-
ska liten inkomst. Han hade tre barn,
två flickor och en pojke. Denne hade
kluvan gom och läpp. Pojken hade fått
all den hjälp han kunde få utan större
kostnader. Nu hade den läkare som be-
handlade pojken rått honom att fort-
sätta behandlingen. Att göra detta skulle
gå på över 8 000 kronor. Man förstår
hur förtvivlad denne fader var. Han
hade inte möjlighet med sin lilla lön
att kosta på 8 000 kronor och visste
sig ingen råd.

Det finns alltså luckor som behöver
fyllas ut. Av vad jag här har sagt fram-
går, att det behöver ges hjälp på ett
helt annat sätt än hittills. Hela frågan
behöver utredas, inte bara vad som rör
de ekonomiska bidragen utan också
vad som gäller själva organisationen.

Vården måste centraliseras och ut-
vidgas. Det måste bli ett team som ar-
betar tillsammans och som rådgör om
behandlingsmetoder och vårdformer.
På samma plats bör det alltså, såsom
vi räknat upp i motionen, finnas till-
gång till sakkunniga företrädare för
pediatrik, plastikkirurgi, bettortopedi,
foniatrik, talterapi och psykologi. Det
finns möjligheter till detta i Stockholm,

i viss mån i Göteborg, kanske också till
viss del i Malmö tack vare tandläkar-
högskolan. Men behoven är större. Alla
fall kommer inte under behandling vare
sig i Stockholm eller Göteborg.

Hur går det då på andra håll? För-
äldrarna söker sig till närmaste lasa-
rett, där läkarna självfallet inte har
samma möjligheter som specialisterna.
Alla barn med läpp- och gomdefekter
borde få tillfälle att opereras och vår-
das av pediatrikt skolade läkare och
tas om hand av i barnavård erfaren
personal och dessutom i för barn lämp-
ad miljö — detta sista är mycket vik-
tigt. Lika nödvändigt är att operation-
en görs i rätt tid och att barnet får
lära sig tala, när dess utveckling krä-
ver det.

Jag har med dessa ord endast velat
understryka vikten av att någonting
görs snarast, både på det organisato-
riska och på det ekonomiska området.
Jag vill instämma i utskottets förmodan
att Kungl. Maj:t utan dröjsmål under-
ställer riksdagen förslag i ämnet, men
då jag inte är säker på att detta verk-
ligen sker, tycker jag mig ändå böra
vidhålla mitt förslag om skyndsamt och
allsidig utredning. Jag yrkar därför,
herr talman, bifall till motion nr 392 i
andra kammaren.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är ju mycket be-
hjärtansvärt att det blir ordnat på bästa
sätt för dessa barn. Det är cirka 200
barn om året som föds med missbild-
ningar av detta slag. Men vi har redan
vissa möjligheter att hjälpa dem. Röda
korset här i Stockholm, Sahlgrenska
sjukhuset i Göteborg kan göra detta,
och det finns som vi hörde nyss av fru
Sjöstrand möjligheter också i Malmö att
i viss mån bota dylika barn. Nu har ge-
nom medicinalstyrelsen alla barnmor-
skor och sjuksköterskor, som är närva-
rande när sådana barn föds, blivit ålag-
da att ordna så att barnen kommer till
en plats där de blir botade. Röda kor-

Anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi

set har för resten för avsikt att bygga en ny lokal för denna verksamhet och har fått förord av medicinalstyrelsen att erhålla statsbidrag till uppförande av denna. Vi får väl förutsätta att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet på saken och snarast möjligt vidtager de åtgärder, som är nödvändiga. Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9**Anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av väckta motioner om anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag har anledning att vara tacksam mot statsutskottet för dess behandling av detta ärende.

När riksdagen 1954 behandlade frågorna om alkoholskadades vård m. m., beslöts att till poliklinik inte skulle lämnas statsbidrag i andra fall än då det var fråga om sådana som var inrättade av primärkommunerna. Landstingen ställdes utanför den gången. Det förelåg i det sammanhanget bland andra en motion med yrkande, att landstingen skulle inneslutas bland dem åt vilka statsbidrag medgavs, men på grund av missförstånd av själva klämman i motionen blev det ingenting av detta.

Den nu framlagda motionen avsåg egentligen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i denna fråga. Men utskottet har faktiskt gått

längre genom sitt uttalande att det »finner det naturligt» att landstingen i fråga om statsbidrag till polikliniker av detta slag »ej sättes i sämre ställning» än primärkommunerna. Så långt är saken klar.

I själva verket måste nog en hel del av oss — och givetvis jag också — på det allvarligaste beklaga, att inte landstingen, d. v. s. huvudmännen för de många kommunerna, mera allmänt har möjlighet att just nu inrätta sådana polikliniker med hjälp av statsbidrag. Svenska landstingsförbundet anför i sitt yttrande att om det hade funnits psykiatriska lasarettavdelningar vid centrallasaretten, så hade detta på sätt och vis löst frågan om de särskilda poliklinikerna. Detta är alldeles riktigt. Det finns dock för ögonblicket endast en lasarettavdelning för psykiska åkommor, nämligen den i Östergötlands län vid Linköpings centrallasarett. I övrigt står vi inom landstingen i allmänhet utan möjligheter i detta avseende.

Just nu har emellertid uppmärksamheten på ett alldeles särskilt sätt rikts på denna sak och vi har för de kommande åren att räkna med en viss uppryckning från landstingens sida när det gäller inrättandet av psykiatriska avdelningar. Vi kommer sålunda att få nya psykiatriska lasarettavdelningar i Älvsborgs län och i Västmanlands län, kanske även i något annat län, men på det stora hela taget är verksamheten på detta område ganska litet utbyggd.

Under gårdagens diskussion om nykterhetsvården här i kammaren berördes även frågan om de erkända alkoholistanstalterna och det gavs då från statsrådsbänken den upplysningen att det redan före detta års slut kommer att ske en ganska god ökning av platsantalet vid dessa anstalter, nämligen med bortåt 200 platser, och att platsantalet under nästa arbetsår kommer att öka med ytterligare 80—85. Detta är i och för sig synnerligen erkännansvärt, men

Anordnande av alkoholistpolikliniker i landstingens regi

denna utbyggnad är dock inte tillräcklig. I dagens läge tarvas det helt andra insatser, ty läget är verkligt oroande — detta underströks under gårdagens diskussion och jag vill för min del ytterligare betona det.

Vi kan näppeligen finna någon bättre mätare på tillståndet just nu än antalet fylleriförseelser, och detta antal har, mina damer och herrar, under första delen av oktober månad ökat med ungefär 100 procent — i vissa kommuner med ännu mer. Redan denna ökning ger anledning till en grundlig eftertanke. Därtill kommer emellertid att i de rapporter, som polismyndigheterna är skyldiga att avge och vilka även skall innehålla uppgift om hur vederbörande betett sig, framgår att sådana förseelser som hänger samman med familjebråk och dylikt har ökat i oerhörd stor utsträckning. Men det allra värsta är att fylleriet har gripit omkring sig, så att man bland dem, som gör sig skyldiga till fylleriförseelser, återfinner flera ungdomar än tidigare — jag tänker nu närmast på ungdomar under 25 år. I det längsta bör vi väl undvika att skicka sådana unga människor till de erkända alkoholistanstalterna, och därför måste vi nu söka andra utvägar. Den markering, som vistelsen på en erkänd alkoholistanstalt kan innebära för den enskilde, bör vi söka befria de yngre ifrån.

Vad kan då kommunalmännen och länsorganen göra i detta sammanhang? Ja, en hel del har redan utträttats och andra uppslag står inför sin lösning. Man har bland annat gått in för att aptera enskilda vårdanstalter för ändamålet, så att man där under en kortare tids intagning än som i regel kan förekomma vid en erkänd anstalt kan genom avgiftning, medicinering och psykisk påverkan åstadkomma åtminstone en förbättring för tillfället. Alldeles särskilt i anslutning till dessa strävanden skulle en poliklinisk verksamhet vara till stor nytta.

Jag har som sagt bara velat fästa uppmärksamheten på denna fråga och jag vill sluta med att instämma med utskottet, när det säger att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar frågan särskild uppmärksamhet och, så snart anledning gives, underställer riksdagen förslag i ämnet. Enligt mitt förmenande är det ingenting som hindrar att Kungl. Maj:t redan i den kommande statsverkspropositionen tar med ett uttalande som gör det möjligt för landstingen att snarast möjligt inrätta alkoholistpolikliniker. Jag skulle därför vilja vädja till statsrådet och chefen för socialdepartementet — nykterhetsvården är ju överförd till detta departement efter det gästspel som den gjort inom inrikesdepartementet — att ta upp frågan och göra det uttalande som härvidlag behövs från Kungl. Maj:ts sida.

I detta yttrande instämde herrar *Rimmerfors* (fp) och *Norrby* (fp) samt fru *Lewén Eliasson* (s).

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Herr Hagård ställde ju inte något yrkande, men eftersom han mycket kraftigt vädjade till statsrådet att redan till nästa riksdag lägga fram förslag i ärendet, så vill jag erinra om att det nog är klokast att låta landstingen själva avgöra, när de kan ta hand om denna vårdverksamhet. Det är inte nödvändigt att komma med några särskilda framstötter om detta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HAGÅRD** (h):

Herr talman! Även om vi anser att landstingen skall ta initiativet — och jag har för min del inte menat något annat — så är det väl inte ur vägen, att det från en enskild riksdagsmans sida riktas en uppmaning till Kungl. Maj:t att förbereda marken på ett sådant sätt, att inga hinder uppstår när-

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

helst ett landsting vill gripa sig an med denna uppgift.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansiering av mellanriksvägen Enafors—Riksgränsen—Stjördal.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av väckta motioner om viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym m. fl.* (I: 250) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.* (II: 293), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att anvisa ett belopp av 38 000 kronor vardera eller det belopp, som efter prövning bedömdes skäligt, till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä i Ylivojakkala by, Alatornio socken, som bidrag till återuppbyggnaden av deras i samband med krigshandlingar hösten 1944 ödelagda hem.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 250 och II: 293 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsgård, Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, fru *Ericsson* i Luleå och fröken *Vinge*, vilka ansett att

utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 250 och II: 293, till Ersättning till Vilhelm Kenttä för viss krigsskada å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56

3 — Andra kammarens protokoll 1955. Nr 27

under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 14 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Eftersom jag och några andra ledamöter av statsutskottet har en reservation på denna punkt, ber jag att få säga några ord.

Utlåtandet är föranlett av en motion, som syftar till att ge stöd åt ett par personer, som råkat illa ut under finsk-ryska kriget. Det gäller två svenskar, som då bodde i Finland. Medan de måste fly från landet, brändes deras hus med inventarier. Alla deras grannar, som råkade ut för samma elände, har fått ersättning av finska staten, men dessa två, som var svenska medborgare, har inte kunnat få någon som helst ersättning.

I motionen förordas, att staten skall ge dem 38 000 kronor vardera. Av den utredning utskottet tagit del av framgår, att Forslund redan har fått understöd med ett belopp, som i stort sett motsvarar vad de finska medborgarna har erhållit. Det har däremot inte Kenttä. Utskottet har konstaterat, att Kenttä enligt vissa framlagda bedömningsgrunder kan anses ha erhållit drygt 14 000 kronor mindre än om han varit finsk medborgare, och vi reserveranter anser därför, att svenska staten bör ge honom ett belopp av 14 000 kronor. Han är gift och har tillsammans med hustrun 11 barn, så han behöver säkerligen detta stöd. Jag tycker, att när vi här i landet är så frikostiga med att hjälpa offer för kriget, till och med i andra världsdelar, bör vi också ge våra egna medborgare ersättning för de skador som åsamkats dem genom kriget.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Näsgård m. fl.* avgivna reservationen.

Herr ERIKSSON i Sandby (s):

Herr talman! Motionärerna har såvitt

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

jag förstår bedömt den här frågan utslutande ur rent humanitär synpunkt. Det framgick också av herr Rubbestads anförande. Vid ett hastigt påseende kan naturligtvis en sådan bedömning i och för sig vara rätt naturlig, men vid en närmare granskning visar det sig att även andra synpunkter måste beaktas, om bedömningen skall bli något så när rättvis.

Det gäller här två svenska medborgare, som i över 40 år har bott i Finland utan att söka finskt medborgarskap. Båda råkade i krigets slutskede ut för samma meningslösa förstörelse som så många andra familjer i Finland och annorstädes. I anledning därav erhöll Forslund 1948 i vanlig ordning brandskadeersättning. Han gjorde framställning om ytterligare ersättning men sådan vägrades honom med den motiveringen, att han icke, icke ens därest han varit finsk medborgare, kunnat erhålla ytterligare ersättning, sedan han en gång fått ut sin brandförsäkring efter samma grunder och på samma villkor som de finska medborgarna. Det är alltså inte riktigt, när herr Rubbestad säger att Forslund inte fått någon som helst ersättning.

Kenttä erhöll 1949 krigsskadeersättning, vilken beräknades efter 1944 års prisnivå. Som finsk medborgare skulle han ha erhållit endast en mindre summa kontant och återstoden i indexbundna obligationer. Nu får man i det sammanhanget inte bortse från att Kenttä vid det tillfället var bättre ställd än en finsk medborgare, eftersom han omedelbart och enligt då gällande penningvärde kunde disponera sina pengar för inköp.

Frågan om ytterligare ersättning till dessa båda personer har också prövats två gånger av Kungl. Maj:t i vårt land dels 1949, dels 1954. Båda gångerna har Kungl. Maj:t lämnat deras ansökningar utan åtgärd, första gången därför, att frågan först borde prövas av de finska statliga myndigheterna, och andra gång-

en därför, att frågan då var prövad av finsk myndighet, varvid det klarlagts, att vederbörande har fått viss ersättning för sina skador.

Nu har motionärerna yrkat på ersättning till ett belopp av 38 000 kronor vardera. Reservanterna i statsutskottet har stannat för 14 000 kronor åt Kenttä, vilket belopp, såvitt jag förstår, skall utgöra skillnaden mellan det belopp som Kenttä fick och vad han skulle ha fått, därest han erhållit ersättning i indexbundna obligationer.

Även om det, herr talman, i och för sig alltid känns bättre om man på rent känslomässiga grunder kan hjälpa den som råkat i svårigheter, så har utskottsmajoriteten likväl inte ansett sig kunna biträda vare sig motionen eller reservanternas förslag. I korthet är det ju så — vilket jag nyss sagt — att Forslund fått samma ersättning som en finsk medborgare medan Kenttä erhållit ersättning i dagsvaluta. Även om dessa två medborgare har behållit sitt svenska medborgarskap, kan man ändå inte bortse från det principiellt felaktiga i att behandla dessa båda annorlunda än de finska medborgarna blev behandlade. Att, som reservanterna här föreslår, därjämte behandla dessa båda svenska medborgare efter olika grundsatser, det kan utskottsmajoriteten för sitt vidkommande inte medverka till. Konsekvenserna skulle i övrigt, enligt utskottsmajoritetens mening, bli av sådan storleksordning, att enbart detta skulle utgöra tillräckligt skäl för ett avslag. Första kammaren har också för en stund sedan bifallit utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Om det tillåtes mig vill jag som motionär i denna fråga till att börja med dels ange min syn på det föreliggande utskottsutlåtandet, dels avge en liten bekännelse.

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

Det synes mig att utskottet i sin skrivning i väsentliga delar gett sin anslutning till den argumentering som framförts i motionen. Sedan har utskottet av rent formella skäl ansett sig tvunget att för sin del prestera ett avslagsyrkande.

Låt mig sedan komma med min beaktelse. Den som varit ögonvittne till det tragiska skådespel varom här är fråga, har svårt att tillmäta dessa formella synpunkter en så avgörande betydelse. Den som rest längs Tornedalen den aktuella höstkvällen 1944 och sett gårdar och byar i brand, sett civilbefolkningen på den finska sidan hals över huvud fly över till den svenska sidan för att därifrån bevittna hur resultatet av årtiondens, ja generationers strävsamma möda i all hast uppbrändes i en meningslös hämnadeakt — den som sett allt detta kan inte ge ett formalistiskt tänkande ett så stort utrymme som här föreslås.

Herr talman! I motionen har vi närmare redogjort för de olika omständigheter, som synes oss motivera att de två svenska medborgarna Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä, bosatta i Ylivojakkala by, Alatornio socken i finska Nedre Torneå, skulle beredas en hjälp av staten för de våldshandlingar de och deras egendom utsatts för i sista skedet av finsk-ryska kriget. Motionen är ju rätt utförligt refererad i utskottsutlåtandet, och här har tidigare talats om de ömmande omständigheter som föreligger. Med hänvisning härtill behöver jag inte uppta tiden med några upprepningar av vad vi har anfört, men jag tillåter mig några erinringar gent emot utskottets skrivning.

Utskottet har rätt utförligt uppehållit sig vid frågan, om Forslund och Kenttä missgynnats i jämförelse med deras grannar, som var finska medborgare. Därvid har utskottet erkänt, att Kenttä kan beräknas ha erhållit drygt 14 000 kronor mindre i ersättning än om han varit finsk medborgare. Jag nöjer

mig för tillfället med att konstatera detta erkännande.

I fråga om Forslund har statsutskottet kommit till en annan slutsats. Det hänvisas i utskottets utlåtande till — och utskottets talesman har här nyligen framfört dessa synpunkter — att Forslund på grund av brandförsäkring erhållit viss ersättning och att finska medborgare, som mottagit brandförsäkringsersättning, inte varit berättigade till krigsskadeersättning, varför slutsatsen blivit att Forslund inte missgynnats. Ehuru jag för dagen nödgas avstå från att ställa något yrkande för Forslunds vidkommande tillåter jag mig dock några erinringar i detta sammanhang.

Det är till att börja med riktigt att Forslund mottagit en brandförsäkring. Detta har ju även redovisats i vår motion. Men varför bara tala om att Forslund därigenom har fått »viss» ersättning utan att närmare ange beloppet eller tala om hur detta står i relation till de skador som har åsamkats Forslund? Låt mig i all hast upplysa om siffrorna. Den brandförsäkring som Forslund fick utgjorde 68 000 finska mark, medan skadorna har uppskattats till 1 732 000 mark. Vad som i utskottsutlåtandet betecknas som »viss» ersättning är sålunda i verkligheten ungefär fyra procent av de skador som vederbörande har åsamkats.

Så hänvisas det till att finska medborgare, som har mottagit brandförsäkring, icke därutöver har erhållit krigsskadestånd. I och för sig är detta riktigt, men samtidigt måste det framhållas att enbart detta förhållande ger en ofullständig bild av fakta i målet. Den må kompletteras med att finska medborgare fick välja fritt mellan brandförsäkring och krigsskadestånd. Den som vet hur låga brandförsäkringsvärdena ofta är på landsbygden — ett förhållande som ju ytterligare har accentuerats av den penningvärdeförsämring som den finska marken har undergått

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

under kriget — är säkert inte överraskad av att flertalet finska medborgare valde att få krigsskadestånd. En sådan valfrihet har inte stått Forslund till buds. Han upplystes om att han som svensk medborgare inte kunde få krigsskadestånd och hade då intet annat val än att utkvittera den obetydliga brandförsäkringsersättningen. Låt mig i det sammanhanget peka på att vi i vår motion har nämnt att Forslund av granskningsnämnden för krigsskadestånd i Finland fick avslag på sin framställning, som var daterad den 14 oktober 1947, alltså innan han i brist på annat val tog brandförsäkringsersättningen.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden synes det mig som om utskottets slutsats, att Forslund inte har missgynnats i jämförelse med de finska medborgarna, är synnerligen diskutabel. Jag skall emellertid för dagen avstå från att ställa något yrkande i detta sammanhang.

Som jag nämnde har det i utskottsutlåtandet erkänts, att Kenttä inte har erhållit den hjälp som han skulle ha fått om han hade varit finsk medborgare. Det synes mig som om enbart detta förhållande är ett tillräckligt motiv för ett positivt beslut från riksdagens sida. Här går vi på olika områden in för en successiv samordning av lagstiftningen i de nordiska länderna. Kan det då vara riktigt att svenska medborgare, enbart därför att de är just svenska medborgare, skall erhålla mindre hjälp? Kan det vara riktigt att svenska medborgare skall få en sämre ställning än det fattiga och krigshärjade Finland har kunnat ge sina medborgare?

När det anföres betänkligheter med hänsyn till de konsekvenser som man befarar, synes det mig för övrigt att vi i första hand kan se på detta som en nordisk fråga och inte behöver dra in hela världen och vad som kan ha förekommit på andra håll.

Enbart de rättvisesynpunkter som jag här har anfört synes mig vara ett

tillräckligt skäl för ett bifall till reservationen. I detta speciella fall får ju därtill läggas de synnerligen ömmande omständigheter som föreligger. Herr Rubbestad har ju nämnt vilken stor barnaskara som makarna Kenttä har fostrat till dugliga medborgare. Jag tycker att den svenska riksdagen vid sitt ställningstagande även bör tänka på den saken, att av de elva barn, som makarna Kenttä har fostrat, åtta stycken i dag återfinns på olika platser i vårt land, från Jönköping i söder och hela vägen norrut, där de fullgör olika uppgifter i produktionen eller utbildar sig för sådana. Av Forslunds sex barn arbetar fyra i Sverige och hjälper till i det svenska folkhushållet.

Herr talman! Det synes mig vara en rättvisesak, att åt dessa hårt drabbade hemmansägare, som bor uppe i finska Tornedalen men som är svenska medborgare, ges en ersättning svarande mot vad som har utgått till dem bland deras grannar, som har varit utsatta för samma skadegörelse men har varit finska medborgare. För dagen nöjer jag mig emellertid med att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde fru *Ericsson* i Luleå (s) och herr *Ericsson* i Näs (bf).

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma med herr Larsson i Hedenäset, men det är ytterligare en sak som jag anser vara betydelsefull när vi diskuterar denna fråga. Det gäller själva handläggningen av ärendet, som inte har varit så trevligt för de båda som det här gäller.

När utskottets talesman ville göra gällande, att man här har bedömt dessa personers fall likadant som de finska medborgarnas, vill jag påpeka en sak. När dessa båda män omedelbart efter kriget vände sig till finska staten och begärde ersättning i likhet med finska medborgare, avtog finska staten deras

Viss krigsskadeersättning till Mattias Forslund och Vilhelm Kenttä

krav. De vände sig då till svenska konsulatet i Helsingfors, som i sin tur hänsköt saken till clearingnämnden i Stockholm för att åt vederbörande personer skulle kunna utverkas skadestånd ur de tyska tillgångar som Sverige hade beslagtagit; det var ju tyskarna som hade härjat här. Det gick sju år efter denna framställning, och de bägge männen hörde ingenting utav. Under tiden hade clearingnämnden omorganiserats och blivit likvidationsnämnden, och de här båda männen beslöt sig då för att göra en uppvaktning hos likvidationsnämnden i Stockholm. Enligt de uppgifter jag har fått skulle de vid sitt stockholmsbesök i ett förtroligt samtal med likvidationsnämndens chef ha fått den uppfattningen, att det skulle vara bra om de kunde komma in med ett intyg. Det hör till saken att de, innan de reste ned till Stockholm, från likvidationsnämnden fick en förfrågan huruvida de kunde få intygat att det som hänt icke hade skett på order av de tyska härförarna, att åtgärderna alltså inte hörde till krigets strategiska utveckling utan var något som skett där soldaterna drog fram och för vilket den tyska arméledningen inte kunde göras ansvarig. Det var väldigt svårt för dessa män att ta ställning till denna begäran, och de kunde heller inte göra det. I denna sin tvekan for de ned till likvidationsnämnden och fick där, som sagt, under hand vid samtal veta, att det skulle vara bra om de kunde få intygat att skadegörelsen ej varit oundgängligen nödvändig. Männen tänkte att det kanske gick att skaffa fram ett sådant intyg, och de reste hem igen och fick från de finska myndigheterna ett intyg, som de lät översätta och befordrade till Stockholm. Efter några dagar fick de till sin oerhörda besvikelse meddelandet, att deras anhållan om ersättning avslagits just därför att det framkommit, att förstörelsen ej varit ur krigförings synpunkt nödvändig.

Inte annat än jag kan se vilseleddes

dessa män på detta sätt till att skaffa fram ett intyg, om vilket de själva inte hade någon möjlighet att göra ett bedömande. De bara villfor en begäran, med det resultat som jag här nämnt.

I övrigt skall jag inte gå in på denna fråga, herr Larsson i Hedenäset har ju lämnat en utförlig redovisning. Jag vill bara ge min hela och fulla anslutning till hans yrkande om bifall till reservationen.

Utskottets ärade talesman meddelade kammaren att första kammaren ju redan avgjort saken. Jag tycker att siffrorna från första kammarens votering säger oss, att första kammaren varit oerhört tveksam. Det är bara tio röster som skiljer reservanterna och kammarens majoritet från varandra. Det är inte uteslutet att andra kammaren kan förändra detta resultat till en anslutning till reservationen.

Herr ERIKSSON i Sandby (s):

Herr talman! Utskottets majoritet har full förståelse för det tragiska i det händelseförlopp som här redogjorts för, men vi har ansett — och det är väl i överensstämmelse med vad riksdagen så många gånger förr har tillämpat — att enbart detta i och för sig inte är tillräckligt för ett bifall till motionerna eller till reservationen.

I den debatt som här förts har, såvitt jag förstår, inga som helst nya skäl redovisats. Herr Larsson i Hedenäset har hagt att Forslund fick en låg ersättning. Det skall villigt erkännas att ersättningen var låg, men jag vidhåller dock att ersättningen utgick efter samma grunder som gällde för finska medborgare. Herr Larsson säger att detta är diskutabelt, men det förhåller sig, vad jag kan se, på det sättet.

Herr talman! Det har inte förekommit något som ger mig anledning till annat än att vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Herr Eriksson i Sandby sade att intet som helst nytt hade framkommit i debatten och att ersättningen till Forslund hade utgått efter samma grunder som ersättningen till finska medborgare. Grunderna kan emellertid inte anses ha varit desamma, då Forslund inte hade frihet att välja mellan brandförsäkringsersättning och krigsskadestånd.

Herr ERIKSSON i Sandby (s):

Herr talman! Den synpunkten redovisade jag i mitt första anförande, och dess berättigande har också erkänts från utskottsmajoritetens sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Larsson i Hedenäset och Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 165, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

§ 12

Ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av väckta motioner om ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lage Svedberg m. fl. (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr Åkerström m. fl. (II: 91), hade hemställts, att riksdagen måtte medge att till elektrikern John Frithiof Öberg skulle för skada, uppkommen under militärtjänstgöring den 29 augusti 1951, enligt reglerna i militärsämningsförförordningen utgå dels sjukpenning för tiden den 18 januari 1953—den 17 januari 1955 dels ock ersättning för tid därefter, så länge Öberg vore arbetsoförmögen eller hans arbetsförmåga nedsatt, med belopp, som för var tid bleve fastställd av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet efter prövning i vanlig ordning av ersättningsbeloppens storlek.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 67 och II: 91, medgiva att till John Frithiof Öberg, Robertsfors, finge från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ett engångsunderstöd av i ett för allt 3 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Alltsedan beredskapsåren i samband med det sista världskriget har riksdagen varje år haft att ta ställning till förslag om ersättningar åt inkallade värnpliktiga, som skadats i militärtjänst. I regel har statsutskottet ställt sig välvillig till de höjningar som av enskilda motionärer krävts.

Den motion som nu är föremål för kammarens behandling gäller en person, J. F. Öberg, som under militäröv-

Ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring den 29 augusti 1951 ådrog sig en svårartad skallskada. I anledning av de ådragna skadorna erhöll Öberg — med undantag för en kortare tid — ersättning till och med den 17 januari 1953. Nämda dag indrogs all ersättning till Öberg, trots att han fortfarande var arbetsoförmögen. Anledningen härtill var att riksförsäkringsanstalten funnit, att något orsakssamband icke förelåg mellan olycksfallet och de besvär som kvarstod den 17 januari 1953. Orsaken till de kvarstående besvärerna syntes vara epilepsi.

Svårigheten att konstatera sambandet mellan olyckshändelsen i militärtjänsten och Öbergs kvarstående besvär torde väsentligen bero på att undersökningen icke från början inriktades på att orsaken kunde vara att finna i ett olycksfall, och skallskadan blev därför ej omedelbart röntgenundersökt. Anledningen till att en sådan undersökning icke omedelbart kom till stånd torde få sökas i det förhållandet, att Öberg i samband med olycksfallet drabbades av viss minneförlust — en för skallskador typisk företeelse. Han underlät exempelvis att berätta om skallskadan för sin hustru efter hemkomsten eller för läkarna på regementets sjukstuga den 2 september 1951. Vid dessa undersökningar förelåg ingen direkt orsak att anta, att skallskada förelåg. De illamåenden med åtföljande yrsel och kräkningar som Öberg klagade över trodde vederbörande läkare härledde sig av att »Öberg haft attacker av epileptiform typ». Under den sista veckan skulle Öberg, enligt läkarintyget, ha haft icke mindre än fyra sådana attacker. Detta antagande synes vara felaktigt. En senare företagen EEG-undersökning utvisar nämligen enligt ett läkarintyg, som ställts till utskottets förfogande, inga epileptiska symptom.

Själv har Öberg icke vid något tillfälle före olycksfallet förmärkt några anfall eller liknande tillstånd, som kunde vara av epileptisk natur. Enligt ett till ut-

skottet överlämnat intyg från ett flertal av Öbergs arbetskamrater, av vilka en del samarbetat med Öberg sedan femton år tillbaka, har aldrig någonsin iakttagits symptom på epileptiska anfall hos Öberg före olycksfallet. Den 26 januari 1952 blev Öberg röntgengraferad på Umeå lasarett. Därvid fann man, enligt läkarintyg, »en liten stjärnfraktur i pannbenet som fortsatte nedåt med frakturlinje mot sinus frontalis». I intyget sägs vidare, att det är synnerligen svårt att radiologiskt bedöma en dylik frakturs ålder, men av skäl som närmare utvecklas i intyget måste man »misstänka att frakturen är av sent datum, för att inte säga tämligen färsk».

Till följd av olycksfallet och då Öberg efter den 17 januari 1953 icke uppburit någon ersättning från riksförsäkringsanstalten har Öberg och hans familj dragits med ekonomiska svårigheter, sedan de besparingar som fanns i hemmet förbrukats, ja, han har vid vissa tillfällen nödgats vända sig till fattigvården.

Då jag har den bestämda uppfattningen, att Öbergs kvarstående besvär icke härrör från någon epileptisk eller annan sjukdom från tiden före olycksfallet, utan från den under militärtjänsten ådragna skallskadan, finner jag utskottets hemställan, att Öberg skall erhålla ett engångsunderstöd avseende tiden från den 17 januari 1953, å 3 000 kronor, icke tillfredsställande.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att i stället yrka bifall till den i denna kammare väckta motionen nr 91, vari hemställes att riksdagen måtte medge, att elektrikern John Frithiof Öberg skall för skada, uppkommen under militärtjänstgöring den 29 augusti 1951, enligt reglerna i militärsättningsförordningen erhålla dels sjukpenning för tiden 18 januari 1953—17 januari 1955, dels ock ersättning för tid därefter så länge Öberg är arbetsoförmögen eller hans arbetsförmåga är nedsatt, med belopp som för var tid fastställs av riksförsäk-

Ersättning åt elektrikern J. F. Öberg för skada, uppkommen under militärtjänstgöring ringsanstalten eller försäkringsrådet efter prövning i vanlig ordning av ersättningsbeloppens storlek.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ERIKSSON i Sandby (s):

Herr talman! Utskottet har behandlat detta ärende mycket positivt. Även om man kan sätta vissa frågetecken i kanten också här, anser ändå utskottet att synnerligen starka billighets-skäl talar för att riksdagen här bör gå längre än vad både riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet ansett sig böra gå.

Visserligen har ju Öberg numera efter omskolningen erhållit ett lindrigare arbete, som ändock ger honom en högre inkomst än förr, men utskottet har likväl ansett, att även efter tidpunkten den 17/1 1953 borde utgå en viss ersättning till omskolningstidens slut. Man har då gjort en beräkning av den invaliditetsgrad, som kan antas vara den rimliga i detta fall, och kommit fram till en invaliditetsgrad av 25 procent. Jag vill här påpeka, att enligt läkarens bedömning skulle invaliditetsgraden uppgå endast till 20 procent. Utskottet har emellertid bedömt den enligt ett tidigare intyg till 25 procent, och då skulle en ersättning av 3 000 kronor vara rimlig i detta fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Den omständigheten att Öberg numera fått anställning motiverar väl inte, att ersättningsbeloppet hålls alltför lågt. Jag förstår inte vad det har med saken att göra. Här gäller det huruvida han skall ha en skälig ersättning eller inte.

Herr ERIKSSON i Sandby (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Jacobson om att även om tvisten med riksförsäkringsanstalten icke uppkom-

mit, skulle Öberg under inga förhållanden haft möjlighet att erhålla ersättning för längre tid än till den 17/1 1953. Det finns nämligen inte något läkarintyg som konstituerar rätt till sjukpenning under ytterligare tid. Då får man göra den bedömning, som utskottsmajoriteten här gjort.

Jag sade heller inte att vi hade föreslagit detta belopp på 3 000 kronor med utgångspunkt från den omständigheten, att Öberg hade fått ny anställning, som ger honom en bättre inkomst. Jag bara omnämnde det för att kammarens ledamöter skall känna till olika fakta i ärendet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Vad herr Eriksson säger om läkarintyget faller ju på sin egen orimlighet, ty det har visat sig att det antagande läkaren då gjorde, att Öberg led av epilepsi, var fullständigt felaktigt. Då det icke kan ledas i bevis att han led av epilepsi, saknar detta intyg bevisvärde i sammanhanget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 167, i anledning av väckta motioner om pension åt Frans Herman Lindgrens änka; och

nr 168, i anledning av väckta motioner om pension åt f. d. ämneslärarinna vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg Elsa Helgesson och Ester Ullman.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Godkännande av avtal mellan Sverige och Sydafrikanska unionen för undvikande av dubbelbeskattning m. m. — Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

§ 14

Godkännande av avtal mellan Sverige och Sydafrikanska unionen för undvikande av dubbelbeskattning m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Sydafrikanska unionen för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr EDSTRÖM (h):

Herr talman! Under de senaste åren har ett flertal avtal slutits med främmande makter angående undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt. Vi som arbetar inom exportindustrien är mycket tacksamma för att dessa avtal kommit till stånd och har länge närt önskemålet att sådana avtal skulle slutas. Jag vill här uttala min tacksamhet för dessa avtal.

Emellertid finns det en liten passus i de flesta av dessa avtal som vållar en hel del diskussioner och förhandlingar, och jag vill särskilt peka på punkt 3 i artikel VIII, där det står: »I sådana fall, då royaltyn till beloppet överstiger vad som utgör en rimlig och skälig ersättning för de rättigheter, på grund varav royaltyn utbetalas, skall skattebefrielsen eller skattereduktionen enligt förevarande artikel gälla allenast för så stor del av royaltyn, som utgör en sådan rimlig och skälig ersättning.»

Det är ju ganska förstäeligt, att en sådan bestämmelse har kommit med i dessa förhandlingar, men uttrycket »rimlig och skälig ersättning» är så vagt, att det ger anledning till mycken diskussion. Jag kan nämna att, t. o. m. sedan en statsbank har godkänt ett royaltyavtal, det tagits upp till ny dis-

kussion med anledning av denna bestämmelse. Skäligheten och rimligheten av den ersättning, som det varit fråga om, föranledde oändliga förhandlingar.

Jag vill inte, herr talman, motsätta mig detta avtalsförslag eller yrka avslag på denna proposition. Jag är tvärtom tacksam för att detta nya avtal kommer till. Men jag vill göra en vördsam hemställan, att vid kommande förhandlingar ett klarare och tydligare uttryck blir infört på denna punkt eller, vad som nästan vore det allra bästa, att man över huvud taget slopade punkt 3 i artikel VIII. Jag har således intet yrkande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag. Såsom detta ärende ligger till finns det ju ingen annan möjlighet än att antingen bifalla eller avslå förslaget. Det uttalande som herr Edström gjort får väl stå för de framtida förhandlingar som eventuellt kan komma till stånd.

Herr EDSTRÖM (h):

Herr talman! Så var det naturligtvis menat, och jag skall också be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av väckta motioner angående vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 133 av herr *Karl Persson m. fl.* och II: 170

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställt »att riksdagen måtte besluta, att tillverkning och försäljning av ciderdrycker med en alkoholhalt av högst 2,8 viktprocent må äga rum enligt de regler som gäller för maltdrycker, samt att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till härför erforderlig författningstext»; samt

2) de likalydande motionerna I: 134 av herr *Fritiof Karlsson* m. fl. och II: 157 av herr *Jansson* i Benestad m. fl., vari hemställt att riksdagen i överensstämmelse med motionernas syfte måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag snarast möjligt rörande skattefrihet för läskedrycker, som innehöller must, tillverkad av svenska äpplen, eller, därest så befundes lämpligt, annat stöd åt framställningen av sådana drycker.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 133 av herr *Karl Persson* m. fl. och II: 170 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. angående rätt att tillverka och försälja ciderdrycker icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 134 av herr *Fritiof Karlsson* m. fl. och II: 157 av herr *Jansson* i Benestad m. fl. om skattefrihet för läskedrycker, som innehåller must av svenska äpplen, m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrarna *Velander*, *Kollberg*, *Nilsson* i Svalöv och *Stenberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville — i anslutning till innehållet i de likalydande motionerna I: 133 av herr *Karl Persson* m. fl. och II: 170 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. samt de likalydande motionerna I: 134 av herr *Fritiof Karlsson* m. fl. och II: 157 av herr *Jansson* i Benestad m. fl. — i proposition till nästkommande års riksdag framlägga för-

slag till ändrade bestämmelser angående tillverkning, beskattning och försäljning av ciderdrycker, framställda av svensk frukt, samt läskedrycker, innehållande must, tillverkad av svenska äpplen;

II) av herrarna *Werner*, *Niklasson* och *Larsson* i Luttra, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 133 av herr *Karl Persson* m. fl. och II: 170 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl. samt de likalydande motionerna I: 134 av herr *Fritiof Karlsson* m. fl. och II: 157 av herr *Jansson* i Benestad m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till 1956 års höstriksdag i syfte att verksamt underlätta tillverkning och avsättning av sådana fruktmuster och av sådana ciderdrycker med låg alkoholprocent som framställts av svensk frukt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! De frågor det här gäller — jag tänker då särskilt på ciderfrågan — har ju diskuterats i riksdagen många gånger tidigare, men jag tror att efter den behandling den har fått även denna gång i utskottet, blir det inte sista gången som den kommer före här. Det har ju tidigare anförts så många argument, både för och emot i denna fråga, att det inte är lätt att komma med några nya. En sak vill jag emellertid anföra som en nyhet den här gången, nämligen att sedan vi senast behandlade denna fråga har vi slopat motbokssystemet och infört starkölet m. m. Det borde, tycker jag, vara ett argument för att bifalla motionen och icke, såsom utskottet anser, ett argument mot densamma. Jag menar att då vi nu låtit alkoholkonsumenterna få det förtroendet att få fritt umgås med den verkliga starkspriten, så är det inkon-

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

sekvent att inte våga tillföra även denna relativt alkoholsvaga dryck som cidern dock är.

Jag tror ju inte att det nya system vi nu har vare sig står eller faller, om denna motion bleve bifallen. Är det så att detta skulle blivit den droppe som komme bägaren att rinna över, så kan man ju fråga sig, huruvida man inte redan gått för långt beträffande den fria spritens införande. Det är dock en relativt liten mängd drycker, som man skulle ha tillfört, om man bifallit motionen. Enligt de uppgifter, som har lämnats tidigare i debatterna i denna fråga, skulle en maximiproduktion av svensk cider endast betyda ett tillskott av dryckesvaror motsvarande tre eller fyra procent av konsumtionen av läskedrycker och öldrycker. Ett så relativt litet tillskott skulle inte innebära någon fara för alkoholmissbruk. På den punkten har jag en rakt motsatt uppfattning mot utskottet. Utskottet menar att, om vi finge denna svenska frukt-cider, skulle den konkurrera ut läskedryckerna.

Jag har i stället den uppfattningen, att cidern kommer att konkurrera med vinet, starkölet och pilsnern, och följaktligen, att tillgång till densamma skulle komma att leda till en minskad alkoholkonsumtion, medan utskottet tror att det skulle bli en ökad sådan. De som har haft tillfälle att smaka cider tror jag är övertygade om att det inte är någon läskedryck utan snarast motsvarar vinet och närmast kommer att ersätta detta, och jag tror även ölet.

Nu säger utskottet, att man skall avvakta den utveckling som kan komma i fråga om det nya spritsystemet, och vid en omprövning senare skall man pröva frågan om cidern.

Nog hade det varit mera konsekvent att man nu, samtidigt med frigivningen av andra drycker, även tillåtit att cider prövades vid sidan av de andra dryckerna, så att man vid en kommande prövning hade kunnat ta ställning till

huruvida man kunde bibehålla cidern i den ställning som man enligt motionen skulle ge den.

Jag har nämligen den uppfattningen, att en kommande omprövning av det system vi nu har närmast kommer att innebära inskränkningar i detta system och icke utökningar av detsamma. Det är därför som jag anser att det hade varit mera konsekvent, att man nu hade tillåtit att denna dryck prövades tillsammans med de andra.

Jag vill i all korthet understryka vad som här så ofta anförts, att för de svenska fruktodlarna är detta en fråga av ganska stor betydelse. Det är inte små kvantiteter av svenska äpplen som skulle kunna användas till cider. Från fackmässigt håll har det sagts, att det skulle röra sig om 25 000 à 50 000 ton per år. Det är ingen liten mängd, men naturligtvis blir kvantiteten beroende på vilken skörd man får. Därtill kommer att den svenska fruktodlingen har äppelsorter, som är bättre än utlandets då det gäller cidertillverkning. Man kommer heller inte ifrån att det vid god skörd finns restpartier, som inte kan avsättas på marknaden men som skulle kunna vinna avsättning för cidertillverkning. Det är med andra ord en misshushållning att man inte ger möjlighet till detta.

Nu har vid detta utlåtande fogats två reservationer. Jag förstår ju inte, varför de är två, ty i sak är reservationerna precis desamma. De har praktiskt taget samma yrkande. Båda två begär att frågan skall föreläggas 1956 års riksdag. Att man inte kunnat enas om en gemensam reservation hoppas jag inte utgör något skolexempel på förmågan att vinna samförstånd på den sidan.

Nu har man i den reservation som undertecknats av herr Werner m. fl. yrkat på att vissa smärre frågor skulle utredas. För all del, jag vill inte bestrida att det kan finnas skäl för att utreda dessa frågor, även om de är re-

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

lativt små. Med anledning härav ber jag att få ansluta mig till den reservation, som avgivits av herr Werner m. fl. och yrkar alltså, herr talman, bifall till densamma.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Om man skrivit om denna sak, hade man som rubrik kunnat sätta: »På ciderfronten intet nytt.» Det som vi skall avhandla här i dag är nämligen precis samma sak som diskuterats många gånger tidigare.

Utskottsmajoriteten vidhåller sin uppfattning, att den ifrågasatta rättigheten inte kan ges här i Sverige, medan reservanterna anser, att tiden för länge sedan varit mogen för att denna rättighet skulle ges även här i landet.

Frågan har som sagts aktualiserats åtskilliga gånger tidigare. Det har skett från yrkesfruktodlarnas organisationer, och det har skett i form av motioner i riksdagen, men alltid har det blivit ett negativt resultat.

1951 aktualiserades frågan här i denna kammare. Då fälldes frågan. 1953 kom den igen, med samma resultat. I samband med den nya nykterhetslagstiftningen 1954 var förslaget också uppe, att man skulle få den rättighet som har krävts flera gånger tidigare. Förut har man haft åtminstone enligt min mening en motivering som kunde hålla, och det var denna: vi måste vänta och se vad 1944 års nykterhetskommitté kommer till för resultat. Nykterhetskommittén kom till ett resultat: den avstyrkte förslaget. När hela den nya nykterhetslagstiftningen skulle genomföras i riksdagen, trodde vi dock att man skulle ta steget fullt ut och säga, att nu var även denna fråga mogen för sin lösning.

När vi kommit dithän, att den nya nykterhetslagstiftningen gav starkspriten fri, gav oss starköl m. m., då hade man anledning att ställa frågan, på vilka grunder man fotat sina åsikter om att en alkoholsvag dryck kunde vi inte

släppa fram, ty det skulle medföra oanade konsekvenser. Nu har det sagts att vi skall vänta och se resultatet av detta, och det ligger naturligtvis någonting däri, det vill jag inte ett ögonblick förneka. Men jag tror ändå att vi kan dra vissa slutsatser, när de tre första månaderna av den s. k. fria spriten har gått till ända. Personligen anser jag det vida viktigare att vi försöker få fram alkoholsvaga drycker än att vi lämnar starkspriten fri — om nu valet står mellan de båda sakerna. Den största nykterhetsbefrämjande åtgärden i landet i dag torde nämligen vara att förmå människorna att gå över från starksprit till alkoholsvaga drycker. Det är mera värdefullt än något annat i detta sammanhang, och det tror jag är en uppfostringsak.

Om vi sedan går över till den andra motionen, i vilken det talas om skattefrihet för läskedrycker, så vet väl alla att nämnda drycker hör till den s. k. tredje prisgruppen. Mig veterligt har åtminstone ingen ändring skett därvidlag. Den nya läskedrycken Coxi, som består av 36 procent must med tillsats av vatten och kolsyra, hör till denna tredje prisgrupp. Den skall med andra ord säljas till samma pris som Pommac och liknande drycker. Men om »Coxi» i stället hade hört till första prisgruppen och skatten därmed varit lägre, så skulle naturligtvis denna drycks konkurrensförmåga ha varit mycket starkare än vad nu är fallet.

Jag har åtskilliga gånger från denna talarstol framhållit — och jag vidhåller den uppfattningen i dag — att det för den svenska fruktodlingen inte gäller att till varje pris få fram en fruktcider. Nej, det viktigaste är att få fram alkoholfria drycker, baserade på musten. Men jag har aldrig kunnat förstå varför inte tillstånd kan lämnas för tillverkning av alkoholsvaga drycker vid sidan om. Om vi — om inte på annat sätt så etappvis — kunde få till stånd en sänkning av skatten på läskedrycker, så

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

skulle detta gynna framställningen av de fruktdrycker, som jag här talar om.

Vidare torde det vara bekant för alla ledamöter av denna kammare att det under sådana år, då vi har haft god tillgång på svensk frukt, praktiskt taget alltid har varit riklig tillgång på frukt även på andra håll i Europa, vilket har gjort att avsättningsmöjligheterna för vår egen frukt har blivit mycket försvarade. Ingen har väl ännu glömt svårigheterna i detta hänseende beträffande 1954 års fruktskörd. Efter årsskiftet 1954/1955 fanns det praktiskt taget ingen möjlighet att sälja de sena äppelsorterna. De fick i stor utsträckning ligga och kastades sedan bort. Men det kan inte vara riktigt att förfara på det sättet! Där får vi lära om och se till att vi skapar möjligheter att tillgodogöra oss frukten på något sätt. Den får inte bara kastas bort!

Sedan sade herr Hansson i Skegrie, att det var beklagligt att det hade avgivits två reservationer till bevillningsutskottets betänkande i denna fråga, och jag delar där hans åsikt. Jag tycker att man borde ha kunnat »skriva ihop sig» där. Skillnaden mellan de båda reservationerna är väl, om jag läst dem rätt, att man i den första direkt hemställer om en proposition i ärendet till 1956 års riksdag, medan man i bondeförbundsreservationen hemställer om en skyndsam utredning av frågan. Jag tror att det förstnämnda är det riktiga. Hela denna fråga har varit föremål för så många överläggningar och utredningar, att jag tror vi kan vara mogna för beslut genast.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Velander m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Den senaste ärade talarinleddet sitt anförande med att säga: »På ciderfronten intet nytt.» Jag är inte övertygad om att herr Nilsson i Bäste-

kille har rätt i det avseendet. Det som här föreligger är egentligen två spörsmål. Här är — jag understryker detta starkt — intet principiellt ståndpunkts-tagande, där det sägs att man under inga förhållanden vill vara med om vare sig att stödja fruktodlingen eller lösa ciderfrågan. Det är bara att man knyter an till vad som är ett riksdagsbeslut, fattat i fjol och där riksdagen följde dåvarande finansministern, som sade att han ansåg sig inte kunna vara med om att lösa denna fråga i sammanhang med den stora reformen därför att det skulle i det läge som uppkom bli en allvarlig konkurrens med de alkoholfria läskedryckerna. Ja, vi kan ju ha olika uppfattningar om detta. Varför skall man bara ruska på huvudet och säga: Så är det? Det är naturligtvis inga oanade konsekvenser för dem som lever sitt liv som brännvinsdrickare, herr Nilsson i Bästekille; det är ju inte dem det gäller i detta sammanhang.

När riksdagen fattade sitt beslut i ciderfrågan skedde det i första kammaren med 77 röster mot 37 och i andra kammaren med 133 röster mot 61. Det var en majoritet som bevillningsutskottet åtminstone ansett sig böra respektera. Vi tror inte att det är på det sättet att samma män här i dag skulle vara beredda att kasta allt över bord och säga: Vi går ifrån vår ståndpunkt av 1954 och är nu beredda att ordna saken utan att ha fått någon erfarenhet av hur det egentligen förhåller sig på detta område.

Vi behöver inte här diskutera om frukt är bra eller inte, om cider är bra eller inte, inte heller om stöd åt fruktodlingen; det får herrarna ta ställning till om ett par veckor, och jag hoppas att man då skall kunna skapa ett verkligt underlag för ett bättre stöd, ett steg, ett avsevärt steg, på vägen fram till stöd åt fruktodlingen. Jag är så sangvinisk att jag anser, att det är den bästa vägen vi kan gå i nuvarande situation.

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

Om man kan få utsträckt tid i GATT-avtalet tror jag att fruktodlarna under de närmaste åren kommer att få väsentligt större nytta av detta än av den cidertillverkning, som eventuellt kan komma till stånd.

Nu säger herr Nilsson i Bästekille, att han inte tror att det är på det sättet, som finansministern uttalade i fjol, en mening som särskilda utskottet anslöt sig till och som riksdagen anslöt sig till med två tredjedels majoritet i båda kamrarna. Han tror att denna cider skall kunna klara starkölet och lättvinerna. Jag skall inte diskutera den saken med herrarna. Jag vill inte ett ögonblick — det tillät jag mig säga här i fjol — i år diskutera frågan om den reform vi då gjorde var den bästa reformen eller inte. Jag gillar inte alla dessa människor som efter fjorton dagar eller en månad är färdiga säga, att det svenska folket är ett försupet folk, ett fördärvat folk, som över huvud taget inte kan handskas med den frihet de nått. Man bör nog ha längre erfarenhet än den månad vi haft för att tvärsäkert yttre sig i dessa ting. Men, herrar fruktodlare, det är en iakttagelse man kunnat göra under oktober månad, och det är att den utveckling som här skett strider mot det uttalande herrarna gör. Vinkonsumtionen har sjunkit med mellan 13 och 14 %; det gäller de billigare vinerna. Starkspriten har enligt de uppgifter jag inhämtat från Vin- & spritcentralen under oktober ökat med i runt tal 35 %. Och vad är det som har ökat i fråga om starkspriten? Jo, huvudsakligen det rena brännvinet. Jag tror inte att den situationen kommer att förskjutas utav aldrig så mycken reklam för cidern.

Jag vågar nog tro, att bevillningsutskottet befinner sig på verklighetens grundval när det resonerar om dessa ting. Här har vi inte låtit leda oss av några särintressen. Vi har sett kallt och klart på saken såväl när det gäller cidern som när det gäller det som man dock själv medger är det svåra, näm-

ligen den situation som uppstår i fråga om ciderns skattefrihet. Man tror inte på att cidern har några möjligheter att konkurrera om den inte får antingen en avsevärt lägre skatt än alla andra läskedrycker, eller den helst helt och hållet befrias från skatt. Men, mina herrar, vi i bevillningsutskottet kan ju inte sitta och säga, att vi befriar alla läskedrycker, som det finns must i, och vi beskattar alla läskedrycker, kanske dubbelt, som inte innehåller någon must utan bara vanligt kolsyrat vatten. Vatten är ju visserligen bra, men så långt har vi ännu inte kommit på vägen att det är vattnet, som skall bilda underlaget för vårt ställningstagande när vi beskattar dessa drycker.

Jag tillåter mig säga, herr talman, vad jag framhöll i början av mitt anförande, nämligen att jag är övertygad om att fruktodlingen behöver stöd. Jag har sagt det många gånger från denna min plats i kammaren långt innan herr Nilsson i Bästekille hade tillfälle att här tala om fruktodlingen. Jag har också sagt att jag för min del är beredd att medverka när det gäller dessa ting. Jag är för min del beredd att genomföra den överenskommelse som inte varit alldeles smärtfri, herr Nilsson i Bästekille, med Amerikas förenta stater, som nu ligger på riksdagens bord. Det är min förhoppning att ett enhälligt bevillningsutskott och en och annan frihandlare, som kanske ännu är i livet, även skall tillstyrka denna proposition. Och om det blir riksdagens beslut och ett sådant avtal blir fattat inom GATT-avtalet tror jag, att både herr Hansson i Skegrie och herr Nilsson i Bästekille och jag kan vara överens om att det över huvud taget är det bästa som kan ske i den nuvarande situationen om man vill gagna den svenska fruktodlingen.

Det är ur dessa synpunkter man skall se det föreliggande betänkandet, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan. Vi får återkomma

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

senare, om herrarna vill det. Det var herr Hansson i Skegrie — jag skall inte ta äran ifrån honom — som sade att detta inte är sista gången den här frågan är före. Nej, det är det säkert inte. Men om vi väntar ett år tror jag, att vi har fått sådan erfarenhet som gör det möjligt för oss alla att resonera, inte under känslolinflytande utan kallt, klart och lugnt om dessa ting.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Olsson i Gävle nu har förklarat — jag vet inte för vilken gång i ordningen — att han är oerhört intresserad av att stödja den svenska fruktodlingen. Jag har en gång från denna plats framfört mitt tack för hans positiva intresse för denna sak, men då fick jag till svar: Lägg inte in för mycket i detta mitt uttalande. Sedan dess har jag försökt att passa mig en smula på den punkten. Det var visserligen majoritet i fjol för ett avslag, men vi nådde då i alla fall det högsta röstetal som vi någonsin kommit upp till på den sida, som kämpar för att vi skall få tillstånd att tillverka cider. Det går sakta, herr Olsson i Gävle, men det går dock säkert mot en positiv lösning; det kan vi vara överens om.

Jag sade tydligt och klart i mitt första anförande, att jag inte ansåg ciderfrågan vara den största av de frågor, som berör den svenska fruktodlingen. Efter detta uttalande var det ganska onödigt att polemisera så hårt mot mig och förklara vad den proposition, som bär nr 212, kommer att innebära. Den har jag inte alls sysslat med i dag, ty den skall komma på riksdagens bord senare, och även i det sammanhanget har jag tänkt säga några ord.

Herr Olsson i Gävle framhöll, att un-

der den första fria spritmånaden har vinkonsumtionen minskat, medan starkspritkonsumtionen ökat. Ja, är detta egentligen något att förvåna sig över? Jag tillät mig i samband med debatten om den nya nykterhetslagstiftningen säga, att jag trodde det skulle bli en högre spritkonsumtion under första kvartalet, ty blir någonting fritt skall en del människor alltid försöka fira detta så grundligt som möjligt. Men sedan nyhetens behag försvunnit återgår i regel en konsumtion till rimliga proportioner.

Jag kan instämma med herr Hansson i Skegrie i hans uttalande, att även om frågan faller i dag kommer den igen. Det lät på herr Olsson i Gävle som om han ansåg, att om han bara fick ett år på sig, skulle vi kunna resonera mera positivt om denna fråga, och det är alltid glädjande att konstatera.

Herr Olsson i Gävle yttrade vidare, att han hade varit positivt inställd för ett stöd åt den svenska fruktodlingen långt innan jag kom till detta hus. Det har jag ingen anledning att bestrida, men då måste jag säga att utvecklingen i den riktningen i alla fall har gått ganska långsamt med hänsyn till det inflytande, som jag dock anser att herr Olsson i Gävle borde ha haft.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet herr Olssons i Gävle uttalande, att det här inte är fråga om något principiellt motstånd mot cidertillverkningen. Får jag i det sammanhanget lov att använda samma uttryck som herr Olsson för inte länge sedan begagnade gentemot herr Nilsson i Bästekille och mig: »Sanningen är på marsch».

Det som skiljer oss här, herr Olsson, är att utskottets majoritet anser att det finns risk för att cidern kommer att ersätta läskedryckerna och medföra en ökad alkoholkonsumtion. Vi säger det

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

rakt motsatta, att cidern kommer att uttränga vinet och starkölet och leda till en minskad alkoholkonsumtion. Det finns intet bevis för riktigheten i någondera av förutsägelseerna, det skall jag erkänna. Men det kan lika väl bli så, herr Olsson i Gävle, att motionärer-na får rätt i sitt påstående som att utskottet får rätt. Det finns ingenting som säger att herrarna i utskottets majoritet absolut har rätt. Frågan vem som har rätt kan icke avgöras förrän man prövat saken i praktisk tillämpning.

Herr Olsson i Gävle ansåg, att man borde ompröva frågan efter ett år, sedan man fått erfarenhet av hur folk umgås med den fria spriten. Men folks umgänge nu med den fria spriten kan ju inte säga ett enda dugg om hur ett umgänge med ciderdryckerna hade utfallit, därest de hade funnits. Det är därför vi menar att man borde pröva även dessa drycker vid sidan om andra, nu frigivna och mycket alkoholstarkare än dem det här är fråga om.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde, att det som var det väsentliga här var inte cidern utan stödet åt fruktodlingen. Jag tycker att vi skall vara överens om att det är detta som är det centrala problemet.

Herr Nilsson i Bästekille talar om hur litet mitt positiva intresse har åstadkommit. Har inte herren till Bästekille någonsin hört talas om GATT? Jag har haft litet svårare att frigöra mig och de svenska intressena från GATT, därför att det gällt hela det svenska näringslivet, än vad kanske fruktodlaren herr Nilsson i Bästekille har haft. Nu har vi genom förhandlingar lyckats komma ett stycke längre på väg, och det är min förhoppning, att det inte längre skall vara frukten och löken som offras för den svenska industrien, såsom det faktiskt var, när vi genomförde GATT.

Herr Nilsson i Bästekille försökte

också göra gällande, att jag för ett par år sedan sagt något som inte var precis tilltalande för honom. Herrarna talade den gången om fallfrukten och hur den skulle kunna nyttjas. Jag sade då, att ni menar väl inte att det är med hjälp av fallfrukten som den svenska fruktodlingen skall ta upp konkurrensen, och herr Hansson i Skegrie har i dag erkänt att det menar man inte. Jag tillät mig också att säga till herr Nilsson i Bästekille, att i varje fall tyckte jag att jag var en smula för gammal för att tjänstgöra som fallfruktsplockare åt herr Nilsson i Bästekille.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Det utskottsbetänkande vi diskuterar gäller ju två frågor, och dessa är åtminstone i ett avseende vitt skilda. Det gäller dels frågan om cidertillverkning, dels frågan om skattefrihet för läskedrycker, som tillverkas av svenska äpplen.

På den senare frågan kan man i vart fall inte anlägga samma nykterhetssynpunkter som man gjort på frågan om cidern. Jag tycker att man i debatten alltför mycket talat om cidern och för litet om stödet åt fruktodlingen och om denna skattefrihet för läskedryckerna. Det gäller här avsättningen av överskottsfrukt, alltså i allmänhet frukt, som inte kan gå till direkt konsumtion. Tillgången på sådan frukt varierar mycket starkt beroende på om det är goda eller dåliga fruktår. Jag har några siffror, som kanske kan ge en liten föreställning om detta.

Under 1952 tillverkades ungefär 650 000 liter äppelmust. Under 1953, som var ett mycket dåligt fruktår, tillverkades bara 300 000 liter. 1954 hade läskedrycksfabrikationen börjat intressera sig för äppelmusten. En prognos gjordes upp för en tillverkning på något över 1 000 000 liter, och läskedrycksindustrien förklarade sig kunna ta hand om 600 000 liter. 1954 blev, som vi alla vet, ett mycket rikt fruktår, och det

Vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen

visade sig vid årets slut, att musttillverkningen uppgått till över två miljoner liter, av vilka läskedrycksindustrien ensam tog hand om 1 800 000 liter.

Med dessa siffror för ögonen förstår man, att här betyder det praktiskt taget allt, hur mycket man kan avsätta av musten till läskedrycksfabrikation. Det har alltså hittilldags inte så mycket varit fråga om avsättningssvårigheter för den must, som man fått fram, utan mera om ersättningen för råvaran. Vi måste ha klart för oss, att råvaran till denna must inte betingar något högt pris — man räknar med ett kilopräs på äpplena av 15 å 20 öre. Läskedrycksskatten är 21 öre per liter. Av en liter must får man fem liter läskedryck. Det har talats här om en äppeldryck, som innehåller 36 procent must, men det vanligaste är nog ungefär 20 procent must. Det innebär, att varje liter must är belastad med en skatt på över en krona. Om en del av denna skatt kunde restitueras, skulle en väsentlig förbättring av råvarupriset kunna åstadkommas. Detta borde klarläggas genom en utredning, och den utredningen behövde inte bli alltför omfattande, eftersom man tidigare varit inne på spörsmålet.

Med dessa få fakta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr II).

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Werner m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Båstekille begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade

likväl herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 55 antager det förslag, som innefattas i den av herr Velander m. fl. angivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Werner m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Velander m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Velander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans

kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 63 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner angående omprövning av gällande bestämmelser för kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Det missförhållande, som för närvarande råder beträffande kyrkas upplåtande vid jordfästning ser inte ut att kunna rättas till vare sig genom första lagutskottets nu föreliggande utlåtande eller genom det sakkunnigbetänkande, vartill utskottet i sitt utlåtande hänvisar. Detta är synnerligen beklagligt, ty även om de nuvarande bestämmelserna i de flesta fall tillämpas i generös anda, såsom vi har konstaterat i vår motion, förekommer ofta motsatsen. I detta avseende vet jag vad jag talar om, ty vad som föranlett motionen är att t. ex. i min hemförsamling, Risinge, som omfattar Finspångs köping, tillämpas inte bestämmelserna med sådan generositet. Där upplåtes inte kyrkan, därest inte jordfästningen får förrättas av statskyrkopräst, och det har flera gånger hänt att jordfästningar med stor tillslutning fått hållas ute i det fria under synnerligen besvärliga väderleksförhållanden. Kyrkoherden har endast hänvisat till gällande lagbestäm-

melser och t. o. m. velat tolka dessa på det sättet, att de nuvarande bestämmelserna skulle lägga hinder i vägen för kyrkans upplåtande.

För de många och starka frikyrkoorganisationerna har detta med all rätt framstått såsom synnerligen obilligt. För dem, som ju också är medlemmar av svenska kyrkan, har det, såsom vi även framhåller i motionen, förefallit vara diktatoriskt handlat av prästen och föga i överensstämmelse med en demokratisk samhällsordning. Kyrkan måste väl i all rimlighets namn betraktas som en församlingens gemensamma tillhörighet och inte vara förbehållen prästen med ensambestämmanderätt.

Nu var det ju att vänta att första lagutskottet inte skulle anse sig kunna föreslå någon ändring i positiv riktning, eftersom frågan varit föremål för utredning och för närvarande ligger under Kungl. Maj:ts prövning, men nog står det klart att det föreliggande sakkunnigbetänkandet inte kan inge några större förhoppningar om en ändring till det bättre. I betänkandet föreslås sålunda rörande förutsättningarna för kyrkas upplåtande för begravning i annan ordning än svenska kyrkans, att den inskränkande föreskriften bibehålles att sådant upplåtande skall få ske allenast då särskilda omständigheter talar härför. Ett sådant utlåtande kommer givetvis att alltfört ge stöd för och anledning till att konservativa präster tillämpar bestämmelserna på ett för allmän demokratisk uppfattning stötande sätt. Eller för att tala med Svenska Morgonbladet: »Utformningen kommer att genom sin negativa form möjliggöra en alltför restriktiv tillämpning av sådana, vilkas hjärtan varken har något rum för ekumenisk lyftning eller evangeliskt väsen men som ändå liksom hittills gärna kryper bakom lagens formulering och därigenom gör en dygd av själva oginheten. Här kommer orden 'allenast' och 'avsevärd olägenhet' att kunna tolkas mycket olika och som sagt ge rum

Inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk m. m.

för stor negativism hos dem som så gärna önskar det.» Erfarenheterna från min hemförsamling säger mig tyvärr att tidningen har alldeles rätt i sina förmodanden.

Man kan säkerligen också ställa sig minst sagt tveksam till den nya bestämelse som föreslås i betänkandet, att därest pastor inte finner sig kunna bifalla framställning om upplåtande av kyrka, såväl han själv som den som till honom gjort framställningen kan underställa biskopen frågan för avgörande. Jag befarar — även detta på grund av vissa tidigare erfarenheter — att det inte heller i sådana fall kommer att finnas rum för någon »ekumenisk lyftning», för att tala med Svenska Morgonbladet. Jag finner det fortfarande mest i överensstämmelse med demokratisk anda att frågan om kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans skall avgöras, inte av pastor eller kyrkoherde ensam, såsom nu är fallet, utan av kyrkorådet. Det är ju ändå församlingens kyrka och inte prästens.

Det har i ett tidigare sammanhang framhållits att utskottet hyser vissa betänkligheter mot att överlämna bestämmanderätten i dessa ting till kyrkorådet. Jag tror att dessa betänkligheter är överdrivna, och i varje fall är ett sådant tillvägagångssätt, såsom jag förut framhållit, mera demokratiskt tilltalande än ett diktatoriskt avgörande av pastor. Det behöver inte heller ur praktisk synpunkt medföra större besvär eller tidsutdräkt än om frågan, såsom i sakkunnigutlåtandet föreslås, skall underställas biskopen för avgörande. Om det hos kyrkorådet tidigare begärts att t. ex. Missionsförbundet skall få använda kyrkan vid jordfästning och detta yrkande bifallits, så vet ju pastorn i fortsättningen, hur han skall handla när en sådan begäran framställs på nytt.

Som frågan nu ligger till, d. v. s. när den är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, skall jag inte ställa något annat

yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men jag vill understryka att det här är fråga om ett sådant missförhållande, att det är angeläget att en rättelse sker. Till sist vill jag också uttala en förhoppning om att Kungl. Maj:t måtte ägna frågan den största uppmärksamhet, innan den framlägges inför riksdagen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Appuna (s) och *Lundberg* (s).

Herr **LINDBERG** (s):

Herr talman! Eftersom motionären endast har använt detta tillfälle till att få avge ett remissyttrande över det sakkunnigbetänkande som nyligen avlämnats till Kungl. Maj:t, så har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17**Inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk, m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 33, med anledning av väckt motion om inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LEVIN** (s):

Herr talman! Utskottet hänvisar till uttalanden av en rad remissinstanser, fiskeristyrelsen, Fiskarnas riksförbund, Hushållningssällskapens förbund, vandringsfiskutredningen m. fl., vilka alla ställt sig positiva till motionens förslag och yrkat bifall till detsamma. Trots denna enhälliga uppslutning kring motionen har emellertid utskottet, såsom vi nyss hörde, yrkat att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Skälen till att utskottet har kommit fram till detta yrkande — utskottets

Inventering av vattendrag lämpliga för produktion av vandringsfisk, m. m.

skrivning har inom parentes sagt varit mycket välvillig — har jag haft svårt att få fram. Man säger visserligen, att 1948 avsågs en motion i liknande syfte. Man anför också att det även är värt beaktande, att en hel del åtgärder i motionens syfte, såsom framgår av utredningen i ärendet, redan vidtagits eller åtminstone planerats, och så hänvisar man till vad vandringsfiskutredningen gjort eller tänkt göra i denna sak. Det senare argumentet slår man emellertid själv sönder med uttalandena i fiskeristyrelsens yttrande. Fiskeristyrelsen säger här: »Den försöksverksamhet, som bedrivs av vandringsfiskutredningen, har icke någon allmän inventering av i motionen nämnt slag på sitt arbetsprogram.» Jag antar att fiskeristyrelsen vet vad den skriver om den saken. Överdirektören i fiskeristyrelsen kom nämligen till fiskeristyrelsen från vandringsfiskutredningen, där han under en rad av år tjänstgjort som sekreterare. Han är fortfarande knuten till vandringsfiskutredningen. Fiskeristyrelsen har som sagt gått in för denna sak på ett positivt sätt, och det har faktiskt alla de andra remissinstanserna också gjort.

Utskottet kommer emellertid ändå till slut fram till att yrka blankt avslag. Strax före slutyrkandet säger utskottet: »Någon särskild utredning i ämnet synes sålunda icke böra begäras.» Det är ingen som begärt någon särskild utredning heller, och det är ingen som fört fram resonemanget om en särskild utredning förrän utskottet. Motionärerna föreslog, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en inventering av vattendragen, och man anvisade som de främsta deltagarna i denna inventering de hos hushållningssällskapen anställda tjänstemännen. Man har således inte alls förutsatt att det skulle behövas någon särskild utredning.

Jag har inget yrkande med tanke på det läge vari frågan befinner sig, men jag har velat säga detta för att signalera, att jordbruksutskottet får vara be-

rett på att i en snar framtid på nytt få upp frågan med hänsyn till den allmänna anslutning motionen fått i alla remissinstanser.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Det är ju alldeles riktigt som herr Levin gjorde gällande att samtliga remissinstanser uttalat sig till förmån för motionen. Herr Levin uraktlät dock att nämna att remissinstanserna ansett det lämpligast att denna inventeringsuppgift skulle handhas av hushållningssällskapens fiskerinämnder. Under sådana förhållanden kan väl herr Levin som motionär känna sig ytterst tillfredsställd. Motionen avser ju nämligen att en inventering kommer till stånd utan att någon speciell utredning tillsättes.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det är ju inte remissinstanserna som kommit med förslaget att utredningen i första hand skulle handhas av hushållningssällskapen. Efter att ha begärt denna inventering av vattendrag sägs det ju i motionen, att ett nära samarbete med hushållningssällskapens fiskeritjänstemän borde äga rum vid en dylik inventering. Det är således motionärerna som föreslagit att hushållningssällskapens fiskeritjänstemän skall kopplas in på frågan.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Om så är förhållandet, att herr Levin, då icke ifrågasätter någon speciell utredningskommitté borde herr Levin ha yrkat bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

Interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

nr 34, med anledning av väckta motioner om beredande åt lantmannaskolorna av tillgång till skog för praktisk undervisning i skogsbruk; och

nr 35, med anledning av väckt motion om utredning för främjande av samarbete mellan enskilda skogsägare för ett rationellt skogsbruk.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! De s. k. pastoratsindelningssakkunniga avgav år 1953 förslag till kyrklig indelning avseende riket med undantag av Stockholms stad (SOU 1953: 11). Enligt detta skulle tätortspastorat normalt ha högst 30 000 invånare och antalet präster i dylikt pastorat bestämmas så, att på varje präst komme 4 000—6 000 invånare (betänkandet s. 106). Förslaget förelades 1953 års kyrkomöte, som godkände dessa normer och för sin del antog ett förslag till pastoratsindelning i huvudsak överensstämmande med de sakkunnigas.

Särskilda sakkunniga avgav år 1949 förslag om reglering av bl. a. Bromma församling i Stockholm. Genom beslut den 24 april 1953 föreskrev Kungl. Maj:t att församlingen, som då hade omkring 85 000 invånare, i väsentlig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag skulle uppdelas på tre församlingar. De sakkunniga framlade vidare år 1953 förslag till reglering av Brännkyrka och Enskede församlingar. Församlingarna, som då hade omkring 240 000 invånare, skulle enligt förslaget uppdelas på åtta församlingar, alltså i överensstämmelse

med den ovan angivna principen om 30 000 invånare som maximumantal för en församling. Detta förslag har tillstyrkts av kammarkollegiet och Stockholms domkapitel.

Från början torde avsikten ha varit, att förslag i anledning av pastoratsindelningssakkunnigas betänkande skulle föreläggas 1954 års riksdag. Så blev emellertid icke fallet.

Nyligen meddelades i pressen, att det till år 1956 beramade kyrkomötet icke kommer att inkallas; först år 1957 räknar man med att kyrkomöte kommer att hållas. Något meddelande har däremot icke lämnats, huruvida eller när förslag till pastoratsindelning kommer att föreläggas riksdagen.

Däremot har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 maj 1955 indelat Brännkyrka och Enskede församlingar i Stockholms stad. Dessa skall nu delas i sex nya församlingar. De sakkunniga hade, som jag nyss erinrat om, föreslagit åtta. Invånarantalet i de berörda områdena stiger ständigt genom den snabba exploateringen i Stockholms södra ytterområde. Kungl. Maj:ts beslut synes ha utgått från ett invånarantal av 45 000 per församling. De sakkunniga, kammarkollegium och Stockholms domkapitel, har hävdat 30 000 som lämplig översta gräns. En av de nya församlingarna har emellertid redan inemot 70 000 invånare och i ett par andra överstiger antalet snart 50 000. Därtill kommer att beslutet om reglering av de södra församlingarna i Stockholm åtföljts av särskilda åtgärder, vilkas syfte synes vara att begränsa det sammanlagda antalet prästtjänster i Stockholm. Detta får tydligen över huvud icke stiga trots att stadens folkmängd kontinuerligt ökar. I samband med den nya församlingsdelningen har sålunda bestämts, att tretton tjänster skall indragas i andra församlingar inom Stockholms stift. Kammarkollegium har i ett nyligen avgivet yttrande framhållit, att detta måste med-

Interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

föra en försvagning av det kyrkliga arbetet.

Det är ingalunda ägnat att förvåna, att vad sålunda förekommit skapat stark oro i Stockholm och på många andra håll i landet. De i huvudstaden vidtagna åtgärderna kommer uppenbarligen att försvaga förutsättningarna där för det kyrkliga livet. Dröjsmålet med pastoratsregleringen är förenat med betydande praktiska olägenheter. Församlingsindelningen är en för den svenska folkkyrkans verkningsmöjligheter avgörande omständighet. Man fruktar nu i vida kretsar ute i landet, att när lösningen på detta problem kommer, vilket måste ske utan alltför långt dröjsmål, denna icke skall åstadkommas i tillräckligt nära anknytning till vad sakkunniga föreslagit och med tillräcklig hänsyn till vad kyrkans arbetsförhållanden och kyrklig tradition bjuder.

Det måste alltså anses befogat att an hålla om att största möjliga klarhet skapas i dessa avseenden.

Jag åberopar det anförda och anhåller om kammarens tillstånd att till herr

statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Av vilka anledningar har ej det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning ännu förelagts riksdagen, och när kan detta beräknas ske?

2. Innebär de normer, som tillämpats vid beslutad kyrklig indelning i Stockholm, att Kungl. Maj:t överväger att tillämpa nya och från de sakkunnigas avvikande principer vid pastoratsindelningen även för riket i övrigt?

3. Kan nya ingripanden i den kyrkliga organisationen befaras innan pastoratsindelningsfrågan förelägges riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.53.

In fidem
Gunnar Britth